
Az időtényező a kellékszavatosság szabályozásában

A hathónapos igényérvényesítési határidő történeti-összehasonlító elemzése

DELI GERGELY

*Csak ha már áll az óra,
az ide és oda ingajárásában
hallod: jár és járt és nem jár
soha többé.*
Martin Heidegger: Idő¹

I. Bevezetés

Az idő, mint az embertől független – és így, de nem fizikai önnön valóságában² – objektív tényező, a maga tiszta objektivitásában nem lehet vizsgálódás tárgya. Relativitása nem csupán az ember, mint biológiai lény időérzékelésének egyedi, szubjektív voltából, hanem a társadalmilag beosztott, végső soron többé-kevésbé önkényesen évekre, hónapokra, napokra tagolt idő létéből ered.³

Az idő viszonylagossága fokozattan érvényesül a jog,⁴ szűkebben a polgári jog területén. Az időnek, pontosabban az idő múlásának, mint a külső (objektív) körülmények közé sorolható jogi ténynek más tényekkel való kapcsolatában a magánjogi jogviszonyokban sokféle (jog)következménye lehet.⁵ Az idő e jogi dimenzi-

¹ Martin Heidegger: *Költemények a gondolkodás tapasztalatából*, Budapest, 1995. 202. o.

² Az Einstein által 1905-ben nyilvánosságra hozott speciális relativitáselmélet szerint az idő, a térhez hasonlóan, nem abszolút, hanem egy mozgásban lévő rendszer függvénye, mérése pedig csupán időben és térben létező ciklikus mozgások segítségével lehetséges. Lásd Albert Einstein: *Zur Elektrodynamik bewegter Körper*, in: *Annalen der Physik und Chemie*, XVII. Leipzig, 1905, 891-921. o. Elérhető: http://www.pro-physik.de/Phy/pdfs/ger_890_921.pdf (2008. február 27.)

³ A problematikáról a rómaiak vonatkozásában lásd bővebben: Hans Lietzmann – Kurt Aland: *Zeitrechnung der römischen Kaiserzeit, des Mittelalters und der Neuzeit für die Jahre 1 - 2000 nach Christus*, Berlin, Gruyter, 1956. Általánosságban pedig a legújabb irodalomból Anna-Dorothee Brincken: *Historische Chronologie des Abendlandes. Kalenderreformen und Jahrtausendrechnungen. Eine Einführung*, Stuttgart-Berlin, Kohlhammer, 2000.

⁴ Moór Gyula: *Jogfilozófia*, Budapest, Püski, 1994, 165. o, Aquinói Tamásra hivatkozva párhuzamot állított fel az idő és jog fogalmai között.

⁵ Nagy jelentősége ellenére az időtényező vizsgálata az anyagi magánjog és eljárási jog területén mind- eddig háttérbe szorult a hazai és nemzetközi szakirodalomban. Szabályt erősítő kivételként Gáspárdy László: *A polgári per idődimenziója*, Budapest, Akadémiai, 1989 című, elméletileg is rendkívül igénye-

ójában sem önálló objektív adottság, létének a magánjogi jogviszonyokban is a hozzáfűzött joghatás ad – a jogkereső, jogalkalmazó szubjektum számára érthető – jelentést.⁶

Az időnek tehát a polgári jogi jogviszonyok széles körében, és a jogviszonyok minden létszakában (keletkezés, módosulás, megszűnés) van, illetve lehet jelentősége. Jelen dolgozat azonban egyetlen jogintézményre, a kellékszavatosság kérdéskörére szűkítve vizsgálja az időtényező szerepét.

Az idő jogszempontrú vizsgálatakor a vertikális és a horizontális összehasonlító jogi módszerek együttes alkalmazása indokolt. Egyrészt egyedül ily módon ábrázolható plasztikusan az idő objektív és a különböző (jelen esetben jogi) időérzékelések és -értékelések összetett viszonya. Másrészt a témaválasztás természetéből egyértelműen következik a dogmatikai jellegű tárgyalás igénye. Ez a módszer egy csapásra kiszélesíti a jogász vizsgálódásának hatókörét a jogi megoldások tárházában,⁷ így az empirikus adatgyűjtés során elvileg az időben és térben létező jogrendszerek bármelyike számításba jöhet.

E megfontolások alapján, valamint a rendelkezésre álló tartalmi keret egybevetésével, az elemzés két modern jogrendszer, a német és a magyar jog vizsgálatára korlátozódik. A magyar jog esetében bemutatásra kerülnek az új Ptk.-hoz készült szakértői javaslat megoldásai is.⁸ E jogrendszerek előzményeként a római jog egyes idevágó megoldásainak bemutatására is sor kerül.⁹ A szűkítés nem teljesen önkényes,¹⁰ mennyiségileg még feldolgozható materiát, tartalmilag pedig számos, talán meglepő tanulság feltárását ígéri. Mindemellett érvényesülhetnek a statikus és a dinamikus, valamint a vertikális és horizontális vizsgálódás együttes alkalmazásából származó előnyök.¹¹ A tanulmány tehát kísérletet tesz a *storia* és a *dogma* összehangolására.¹²

Az egybevetés közvetlen apropójául az a szinte „mitikus” hat hónapos kellékszavatossági határidő szolgált, amely közel két és fél évezreden keresztül sok vo-

sen megalapozott kandidátusi értekezése említhető. Ezen kívül egyes kérdésekkel Rudolf Loránt: *Az elévülés*, Budapest, KJK 1961 című műve foglalkozott. Leíró jellegű irodalomért ld. továbbá Matúz György: *Az idő a jogban, avagy határidők, határnapok, elévülés*, Budapest, Novorg, 1996.

⁶ Lábady Tamás: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része*, Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2002, 314. o.

⁷ „Vorrat an Lösungen” mondja találóan Ernst Zitelmann is. Idézi: Konrad Zweigert – Heinrich Kötz: *An Introduction to Comparative Law*, Oxford, Clarendon, 1994, 15. o.

⁸ Vékás Lajos (szerk.): *Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*, Budapest, Complex, 2008 című kötet alapján.

⁹ A római jog kellékszavatossági szabályozását Jakab Éva is relevánsnak tartotta az európai jogharmonizáció korában. Ld. Jakab Éva: *Apropó jogharmonizáció: gondolatok az ókori kellékszavatossági modell kapcsán*, in: Tóth Károly (szerk.): *In memoriam Nagy Károly*, Szeged, Acta Univ. Szeged, 2002, 225-237. o.

¹⁰ Lehetne akár önkényes is, ha az Otto-Kahn által a komparatista munkastílus egyik lényegi elemének tartott „gift of freedom”-ra gondolunk. Ld. Freud Otto-Kahn: *Comparative Law as an Academic Subject*, *LQR*, 40 (1996), 86-87. o. Idézi Mathias Reimann: *The Progress and Failure of Comparative Law in the Second Half of the Twentieth Century*, *AJCL*, 50 (2002), 688. o.

¹¹ A fenti jogrendszerek összetett viszonyban állnak egymással. Egyrészt a római jogban az *aedilis curulis* által proponált kellékszavatossági igények egészen a legújabb időkig meghatározták a szabályozást, másrészt a jogrendszerekben bekövetkezett változtatások is mutatnak parallel jelenségeket.

¹² A jogdogmatika és a jogtörténet, azaz a *storia* és a *dogma* összefüggéseire ld. Szájer József: *Hermeneutika és a római jog. Interpretációelméleti vázlat*, Budapest, ELTE, 1986, 48. o.

natkozásban meghatározta a vásárolt áru rejtett hibáin bosszankodó vevő igényérvényesítési lehetőségének időkeretét.¹³ A német jogtudományban mindmáig sokszor egyenesen *aedilis*nek nevezik a kellékszavatossági jogsegélyeket. Felmerül a kérdés, miben rejlik e hat hónap érthetetlen szívóssága?

A komparatív vizsgálódáshoz hasznos az összehasonlítás vonatkoztatási alapjának, a *tertium comparationis*nak tételezése is. Viszonyítási pontnak a következő kérdés szolgál majd: Milyen hosszú „valójában” az egyes vizsgált jogrendszerekben az idő, amely a vevő rendelkezésére áll az adásvétel tárgyául szolgáló dolog rejtett hibáiért való szavatosság¹⁴ érvényesítésére?

Ezen alapkérdés megválaszolása a következő részproblémák mélyebb elemzését igényli (zárójelben a kérdést taglaló fejezet címe olvasható):

- Mikortól kezdve kell számítani a kellékszavatossági igények érvényesíthetőségére vonatkozó határidőket? (Az elévülés kezdő időpontja)
- Milyen hosszúak naptár szerint a kellékszavatossági igények érvényesítésére megszabott határidők az egyes jogrendszerekben? (Az időtartam)
- Mely egyéb, a jogrend által tételezett tényezők befolyásolják a naptári időtartamot? (Nyugvás és félbeszakadás)
- Mi az oka a fenti jogrendszerek mindegyikében érezhető bizonytalanságoknak a határidők tekintetében? Milyen indokok állnak a német és a magyar szabályozás újabb keletű módosításának hátterében?
- Milyen „gyorsan” telik az idő az adott jogrendszerekben? Az azonos naptári időszak ténylegesen azonos lehetőséget biztosít az igényérvényesítésre? (A hat hónap nem ugyanaz a hat hónap)
- Milyen viszonyban állnak e határidők egyéb anyagi jogi határidőkhöz (különösképp az elévülés általános, és az elbirtoklás határidejéhez) viszonyítva? Helyes-e ez az arány? (A határidők egymáshoz való viszonya)

II. Az elévülés kezdő időpontja

A különféle jogrendszerek kellékszavatossági igényeinek érvényesíthetőségére vonatkozó határidők egybevetésekor magától értetődően döntő jelentőségű kérdés, hogy a szóban forgó határidők mikortól számítandóak. Ez ugyan a határidők „objektív”, naptári hosszát nem befolyásolja, de az esetleges eltérő kezdő időpont az egész „ügymenet” szempontjából, a történések életszerű figyelembe vétele esetén

¹³ A hat hónapos határidő még korábbi, már a görög jog is ismerte. Erre vonatkozóan ld. Jakab Éva: Az eladott dolog fizikai hibáiért való helytállás formái a görög jogterületen, in: Balogh Elemér–Jakab Éva: *Adalékok a felelősség történeti fejlődéséhez*, Szeged, JATEPress, 1989, 42-58. o.; valamint Jakab Éva: *Praedicere und cavere beim Marktkauf*, München, Beck, 1997.

¹⁴ A szavatosság nem felelősségi kérdés, hiszen objektív helytállást takar. A szakirodalom ennek ellenére sokszor összemosza a két igen eltérő kategóriát. Így például Szentmiklósi a szavatosságot, az antik pozitív emberképből kiindulva, az erkölcsös ember felelősségérzetére alapozza. Ld. Szentmiklósi Márton: *A római jog institúciói*, Budapest, Athenaeum, 1853, 232. o. Hasonlóképp tárgyalja a kérdést a skolasztikus teológia nézőpontjából Aquinói Szent Tamás, aki szerint „*ad virum bonum non pertinet decipere aliquem*”, azaz derék ember magatartásával nem fér össze más becsapása (Quest. quodlibet. II 5, 10). Ld. Schütz Antal (szerk.): *Aquinói Szent Tamás szemelvényekben*. Budapest, Szent István Társulat, 1943, 342. o.

bizony eltérő időtartamot eredményezhetnek. Nem mindegy, hogy a határidőket a teljesítéstől, a hiba felfedezésétől, vagy a hiba felfedezésének első potenciális időpontjától kell-e számítani.

II. 1. Az elévülés kezdő időpontja a római jogban. A római jog szerint az *aedilis* edictumokban proponált, a rabszolga és igásállat adásvételek használatos, elállásra vonatkozó hat hónapot, illetve az árleszállításra megszabott egy évet – egyesek szerint – az adásvételi szerződés megkötésétől kellett számítani.¹⁵ A szerződés pedig megkötöttnek (*emptio perfecta*) akkor számított, ha felek tisztázták már az eladásra kerülő dolog mibenlétét, mennyiségét, minőségét és a vételárban is megállapodtak.¹⁶ A helyzet még sem ilyen egyszerű.¹⁷ A római jogban ugyanis – sok modern joghoz, így a magyar joghoz is hasonlóan¹⁸ – a tradicionális tulajdonszerzés elve érvényesült, így az átadás előtt a dolog tulajdonjoga még az eladóé. (Ez nyilvánvalóan főképp akkor jelentett problémát, ha az adásvételi szerződés megkötése és az áru átadása időben nem esett egybe.) A tradicionális szerzés szigorúságát azonban némiképp enyhítette a római jogtudósok racionalitása, akik elismerték, hogy alaki tulajdonosi pozíciója ellenére az eladó lényegében már idegen dologként tartja magánál az árut,¹⁹ és ennek megfelelően *custodia*-felelősséggel terhelték meg.²⁰

Természetszerűleg merül fel a következő kérdés: méltányos-e az – ha esetleg későbbi átadás esetén – a vevő kellékszavatosságra vonatkozó igényének elévülése már olyan időpontban megkezdődik, amikor számára objektíve lehetetlen az esetleges rejtett hibák felismerése, hiszen az árunak még nincs birtokában, így annak átvizsgálására sem áll kellő idő rendelkezésére (eltekintve a szerződéskötéskor történt esetleges felületes átvizsgálástól, amennyiben az áru jelen volt)? A kérdés a iustinianusi korban vetődhetett fel erőteljesebben, amikor a korábban csak a rabszolgákra és igásállatokra vonatkozó szabályozást egyéb dolgokra is kiterjesztették. A válasz a feltett kérdésre a préklasszikus római jog kontextusából, rendszertani elemzés révén, ellentmondásmentesen nem állapítható meg. Az *aedilis curulisek* a fenti kellékszavatossági határidőket kifejezetten az eladói szavatosság megszigorítása érdekében vezették be. A szabályozás korábbi, jóval kedvezőtlenebb igényérvényesítési lehetőségek miatt a vevő érdekeit tekintve pozitív változást jelentett. Ha pedig a szabályt a vevő szempontjából értelmezzük, logikusnak tűnik, hogy a

¹⁵ Például Paul Jörs – Wolfgang Kunkel – Leopold Wenger: *Römisches Recht*, Berlin, Springer, 1949, 234. o.; Dieter Medicus: *Id quod interest. Studien zum römischem Recht des Schadenersatzes*, Köln–Graz, Böhlau, 1962, 119. o.; Heinrich Honsell: *Quod interest im bonae-fidei-iudicium. Studien zum römischem Schadenersatzrecht*, München, Beck, 1969, 69. o.; Max Kaser: *Das römische Privatrecht*, I. München, Beck, 1971, 560. o.; Ulp. D. 21, 1, 38pr: Itt a „*qui [...] vendunt*” fordulatból lehet arra következtetni, hogy a releváns időpont a szerződés megkötése.

¹⁶ D. 18, 6, 8 pr.

¹⁷ „[...] nirgends sind die römischen Rechtsquellen dürftiger als auf diesem Gebiet” – állítja a régebbi irodalomban Wolf. Ld. Johann Wolf: *Die Perfection der Schuldverträge*, Würzburg, s. l. 1869, 1. o.

¹⁸ Eörsi Gyula – Kemenes Béla – Sárándi Imre – Világhy Miklós: *Kötelmi jog, különös rész (Egyes szerződésfajták)*, Budapest, Nemzeti, 1994, 16. o.

¹⁹ V.ö. pl. Földi András – Hamza Gábor: *A római jog története és intézményei*, Budapest, Nemzeti, 2004⁹, 515. o.

²⁰ Kiss Barnabás: *A „veszély” kérdése adásvételnél a római jogban*, I. Kecskemét, s. l. 1940, 72. o.

határidők elévülése csupán az átadástól kezdődnek meg. Ennek ellentmond azonban az a tény, hogy a szerződés megkötésével (amint a vétel kész) a vevőre szállt át a veszély viselése.²¹ Jóllehet e szabály nyilvánvalóan a *vis maior* kockázatára vonatkozik, nem teljesen alaptalan az a felvetés sem, hogy miképp a vevő *casus maiort* viseli, úgy veszítse el igényei érvényesítésére vonatkozó értékes időtartamot is, ezzel is motiválva őt az áru mielőbbi átvételére.²² Mint a későbbiekben látni fogjuk, a vizsgált modern jogrendszerek – a rómaiaktól eltérően – az átadástól számítják a határidő kezdetét, amely a fenti, az átvizsgálás korábbi lehetetlenségére vonatkozó dilemma egyszerű megoldása.

Az elévülés kezdetét a szerződéskötéshez rögzítő nézettel szemben egyes fragmentumok szerint a hat hónapos határidőt csak a hiba felfedezésének első lehetséges időpontjától²³ kell számítani,²⁴ függetlenül attól, hogy a hibát a vevő ténylegesen észlelte-e. Ezt a nézetet vallja a modern szerzők közül Zimmermann is.²⁵

A határidő kezdő időpontjának kérdését a római jogban egy igen vitatott, a iustinianusi kodifikációban áthagyományozódott Gaius-töredék²⁶ tovább bonyolítja. E fragmentum a „bevett” határidőktől (hat hónap, illetve egy év²⁷) eltérő (két, illetve hat hónapos) időtartamot tartalmaz. Az eltérő időtartamok eltérő kezdő időpontra is utalhatnak. Jakab például a két hónapos határidőt nem az adásvételi szerződés megkötésétől, hanem az alperes *indefensiójától*, tehát processzuális alapon, számítaná.²⁸ Így a két határidő jól megfér egymás mellett: a rendes határidő hat hónap, és ezen belül, az alperes *indefensiójától* számított két hónap alatt lehetett megindítani az *actio redhibitoriát*, azaz az eredeti állapot visszaállítására irányuló keresetet.²⁹ Guarino ettől kissé eltérően a két hónapot a hiba felfedezésétől számítja.³⁰

²¹ Molnár Imre: *Periculum emptoris a klasszikus kori római jogban*, in: *Jogtudományi Tanulmányok*, V, Budapest, 1983, 183. o. V. ö. D. 19, 1, 54 pr. Ezt a nézetet vallja Kiss, vele szemben áll Haymann, illetve Seckel *Abholbarkeitstheorie*-ja, amely a modern német jogi szabályozásra is hatott.

²² Jakab az érdekkörök elhatárolási szempontjait is újragondolta. Véleménye szerint a Gaiusi fragmentumban szereplő két hónapos határidő nem az eladó érdekét szolgálja, aki „mégis perbe bocsátkozhatott” ez idő alatt, hanem a vevő javát, hisz annak a *redhibitio* előkészítése miatt (a rómaiak megkövetelték a vevő előteljesítését) szüksége volt a két hónapra. Ld. Jakab Éva: *Stipulationes aediliciae. A kellékhibákért való helytállás kialakulása és szabályai a római jogban*, Szeged, JATEPress, 1993, 141-144. o. Későbbiekben Jakab: *Stipulationes*.

²³ D. 21, 1, 55: *Cum sex menses utiles, quibus experiundi potestas fuit, redhibitoriae actioni praestantur, non videbitur potestatem experiundi habuisse, qui vitium fugitivi latens ignoravit: non idcirco tamen dissolutam ignoracionem emptoris excusari oportebit.*

²⁴ D. 21, 1, 55 és D. 21, 1, 38pr

²⁵ Reinhard Zimmermann: *The Law of Obligations. Roman Foundations of the Civilian Tradition*, Oxford, Clarendon, 1996³, 318. o.

²⁶ Gai. D. 21, 1, 28

²⁷ Ulp. D. 21, 1, 19 vagy D. 21, 1, 38 pr

²⁸ Jakab: *Stipulationes* i. m. 139. o. Jakab nézetét számos támadás érte, legerőteljesebben Berthold Kupisch münsteri professzor részéről, ld. Berthold Kupisch: *Römische Sachmängelhaftung: Ein Beispiel für die „ökonomische Analyse des Rechts“?* *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis*, 2002, 21-54. o. A témára vonatkozóan kitűnő, tömör összefoglalót ad Siklósi Iván: *Kétkedések és válaszkísérletek. Megjegyzések a Gai. D. 21, 1, 28 interpretációtörténetéhez, különös tekintettel a legújabb irodalomra, Jogelméleti szemle* 4 (2004) 4. Elérhető: <http://jesz.ajk.elte.hu/siklosi20.html> (2008. február 27.)

²⁹ D. 21, 1, 60. Itt megjegyzendő, hogy Jakab kétféle *redhibitio* határol el, a rendes illetve az *indefensio* miatti *redhibitio*. A párhuzamosan futó, de eltérő időponttól (egyfelől a vételtől, másfelől

II. 2. Az elévülés kezdő időpontja a német jogban. A német jogrendben a határidő ingó dolgok esetében a szállítással (*Ablieferung*), ingatlanoknál az átadással (*Übergabe*) kezdődik meg, előfeltétel mindkét esetben az érvényes adásvételi szerződés megléte.³¹ Indokolt a két különböző fogalom, hiszen az *Übergabe* és a *Lieferung* ugyan többnyire, mégsem szükségszerűen jelenti ugyanazt.³² A kellékszavatossági igények kezdetének választott időpontok³³ közül az átadás nem jogi, hanem olyan reálaktus, amelynek következtében a vevőnek azonnali lehetősége nyílik az áru birtokbavételére, átkutatására és a felette való rendelkezésre (így a pusztán birtokátruházásról szóló igazolás, a *Besitzkonstitut* nem elegendő).³⁴ Az átadás, az *Übergabe* megállapodásszerű, tehát nem egyoldalú birtokátruházást jelent. Ennek köszönhetően a római jogi szabályozás ismertetése során tárgyalat köztes idő problémája itt nem merül fel. Felfüggesztő feltétel esetén az elévülés a feltétel bekövetkeztétől számítandó, bontó feltételhez között igényre pedig alapvetően az elévülés szabályai vonatkoznak (BGB 477. §).³⁵ Más úton ugyan, de ugyanerre az eredményre jutunk, ha a *condicio suspensiva* és *resolutiva* esetkörét a római jog szempontjából vizsgáljuk, amely akképp tolja ki az elévülés kezdő időpontját felfüggesztő feltétel esetén, hogy az ilyen feltételt tartalmazó szerződést még nem ismerte el „késznek” (*emptio imperfecta*), így a határidő sem kezdődhetett meg.

A német jogban a részletekben történő teljesítés esetében (*Sukzessivlieferungsvertrag*) az egyes részteljesítések irányadóak, kivéve, ha egy összetett berendezés az adásvétel tárgya, amikor is az első lehetséges próbaüzem időpontjában kezdődik meg az elévülés. Egyéb esetben a vevő általi átvizsgálás hatékonysága, a római jogtól eltérően – hiszen ott a vevőnek a nyilvánvaló hibákat a *caveat emptor* elve³⁶ alapján észlelnie kellett – nem játszik szerepet a határidő megkezdésében.³⁷

A szállítás, az *Ablieferung* szó törvényhozó általi használata arra utal, hogy az áru leszállítottan abban az esetben minősül, ha a vevőnek lehetősége volt annak átvizsgálására. Ha azonban egy konkrét esetben az átvizsgálásra – objektív okból – sem az átvételkor, sem pedig hosszabb ideig, a későbbiekben sem került sor,

az *indefensio* megtörténtétől) számítandó határidő magyarázata meglehetősen problematikus. Jakab szerint a rómaiak inkább az *indefensio* után még rendelkezésükre álló négy hónap kihasználására törekedtek, hiszen az alperesi hallgatás ténye mentesítette őket a bizonyítási teher alól. Ld. Jakab: *Stipulationes* 145. o.

³⁰ „[...] esercitabile entro due mesi dalla scoperta del vizio”. Antonio Guarino: *Diritto privato romano*, Napoli, Jovene, 2001¹², 894-895. o.

³¹ Hans Peter Westermann (Hrsg.): *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, III, München, Beck, 1995, 369. o. (Továbbiakban MünchKomm)

³² Karl Larenz: *Lehrbuch des Schuldrechts*, München, Beck, 1986, 63. o.

³³ Larenz: i.m. 44. o.

³⁴ Erre vonatkozóan a német judikatúrából ld. BGH NJW 1961, 730 és BGH DB 1958, 396.

³⁵ MünchKomm 369. o.

³⁶ Maga a *caveat emptor* elve nem forrásszerű, de lényegi tartalmát már a rómaiak is ismerték.

³⁷ A német jogrendben szabályozott egyéb speciális határidők jelen összehasonlítás szempontjából nem bírnak jelentőséggel. Ilyen egyedi eset például a számítógép adásvétele, amikor a határidő akkor kezdődik, amikor a hardver eszközök és a működtetésükhöz szükséges szoftverek rendelkezésre állnak, a vevő személyzetét megfelelő módon kioktatták, vagy, amennyiben a felek így állapodtak meg, a szoftver bizonyos időn keresztül problémamentesen működött.

a kellékszavatossági igény elévülése a hiánytalan leszállítással megkezdődik.³⁸ Az áru szállítása esetén a veszély a feladással száll át a vevőre és a kellékhiba megléte vonatkozásában is ez lesz a releváns időpont, az igények elévülése azonban csak az áru megérkezésétől kezdődik meg, hiszen a vevőnek csak ekkor van lehetősége az átvizsgálásra. A német joggyakorlat tehát élesen elhatárolja az igények elévülésének és a veszély átszállásának problematikáját.

A német jogban a felek diszpozitív módon határozhatnak a kellékszavatossági igényérvényesítés határidejéről és annak kezdetéről is. Ha az eladó a hibás árut visszaveszi, az elévülés a második szállítástól újratekzdődik.

Az ingatlanok esetében az elévülés már az átadással (*Übergabe*) megkezdődik, függetlenül attól, hogy a tulajdonátszállást bejegyezték-e már az ingatlan-nyilvántartásba.³⁹

A német szabályozás specialitásából adódó probléma, hogy noha az ígért tulajdonság megléte szempontjából a vétel időpontja („*Zeit des Kaufes*”), azaz az adásvételi szerződés megkötésének ideje („*Zeit des Vertragsabschlusses*”) az irányadó, a hibás teljesítésből származó jogok azonban csak a veszélyátszállás (*Gefahrübergang*) pillanatától érvényesíthetőek.⁴⁰ Mivel ezek nem feltétlenül esnek egybe, elképzelhető, hogy az eladó még az átadás előtt pótolja a kívánt tulajdonságot, vagy éppen ellenkezőleg, elvesz a kikötött tulajdonság, és a vevőnek kártérítési igénye keletkezik. Nincs kártérítés azonban abban az esetben, ha az árunak egy a szerződéskötéskor még meglévő, megígért tulajdonsága veszik el.⁴¹

Újabb dogmatikai nehézséget okoz az az eset, amikor az eladó lehetetlen szolgáltatásra kötelezi magát. Az ilyen megállapodás az *impossibilium nulla obligatio*⁴² elvének megfelelően érvénytelen.⁴³ El kell tehát dönteni, hogy az eladót teljesítési vagy szavatossági kötelezettség terhelje-e? Már a római jog is különbséget tett a kétféle kötelezettség között,⁴⁴ és a szavatossági igényt ismerte el.⁴⁵ A problémára a német jogrendszer figyelemreméltó választ ad. Mint láttuk, a BGB szövegének megfelelően a joggyakorlat és a jogtudomány képviselőinek többsége is azon az állásponton van, hogy a kellékszavatossági igények a veszélyátszállás időpontjától érvényesíthetőek. Így a vevő értelmetlen várakozásra kényszerül abban az esetben, mikor nyilvánvaló, hogy a hiba a szerződéskötéstől az átadásig terjedő időszakban objektíve kijavíthatatlan, vagy a kijavítást az eladó elutasítja. A vevő kényszerű, tétlen várakozása és az áru átadás felesleges pótcselekvés, Esser szavaival értelmetlen rituálé, „*ein sinnloses Ritual*”.⁴⁶

³⁸ MünchKomm 370. o.

³⁹ MünchKomm 370. o. Ezzel ellentétes véleményt látszik képviselni Larenz: i.m. 44. o.

⁴⁰ Josef Esser – Hans Leo Weyers: *Schuldrecht*, II, Heidelberg, Müller, 1991, 45. o. (Továbbiakban Esser)

⁴¹ E szabályozás éppen illogikus mivolta miatt meglehetősen vitatott a szakirodalomban, Ld. pl. Esser: i.m. 45. o.

⁴² Cels. D. 50, 17, 185; A tételt a német jog is átvette a BGB korábbi 306. §-ban.

⁴³ A lehetetlenülés eseteit megszorítóan kell értelmezni. Ld. Zweigert – Kötz: i.m. 526. o.

⁴⁴ A római jogeset egy süket rabszolga egészségesként való átadásával volt kapcsolatos. Ulp. D. 21, 2, 31

⁴⁵ Herbert Hausmaninger – Walter Selb: *Römisches Privatrecht*, Wien–Köln–Weimar, Böhlau, 2001, 243. o.

⁴⁶ Esser i.m. 45. o. Hasonlóképpen vélekedik a problémáról Larenz: i.m. 45. o.

Mint korábban láttuk, a kellékszavatossági igények elévülésének kezdeténél a római jog forrásaiban már felmerült a hiba felfedezése, mint kézenfekvő, gyakorlatias megoldás. Ezt a gondolatot a *römisch-gemeines Recht* továbbélte ugyan, amennyiben a határidő kezdetét *prima potestas experiundi*⁴⁷, azaz a hiba felfedezésének első lehetséges időpontjától számította, de a BGB kodifikátorai határozotlan elutasították.⁴⁸ A modern jogrendszerek vélelem beiktatásával kerültek meg a problémát. Az 44/1999/EK irányelv például a bizonyítási teher megfordítása érdekében azzal a vélelemmel él, hogy a hat hónapon belül felmerülő hibák már teljesítéskor megvoltak.⁴⁹ A rövid, sokszor elégtelennek bizonyuló elévülési határidők következtében a német jogi irodalomban a kötelmi jog átfogó reformját megelőzően a vállalkozói szférában több ízben felmerült az az igény, hogy az elévülést csupán a hiba felfedezésétől számítsák.⁵⁰ Ez a megoldás azonban a hibás áru miatt felmerülő következménykárok (*Mangelfolgeschaden*) esetében következtelenségekre vezetett volna. Ezek esetében abszurd, hogy a kellékszavatossági igény elévülése a károkból származó igény felmerülése előtt kezdődjék meg.

II. 3. Az elévülés kezdő időpontja a magyar jogban. A magyar szabályozás szerint az irányadó időpont a teljesítés,⁵¹ így eltér a római jog megoldásától, amely az időtartam kezdetét a szerződés érvényes létrejöttéhez kapcsolta.

A teljesítés fogalmát a Ptk. 277.§-ából olvashatjuk ki. Ez a felek által létrehozott szerződés tartalmára utal. A passzus értelmében a szerződés tartalmának megfelelő, a megszabott helyen és időben, a megállapított mennyiség, minőség és választék szerinti teljesítés számít szerződészerű teljesítésnek. Ami ettől, és a paragrafus alpontjaiban következő részletszabályozás által körülírt követelményrendszerrel eltér, az lehet ugyan teljesítés, de semmiképp nem lehet szerződészerű teljesítés. Így tulajdonképpen a teljesítés fogalma összemosisdik a szerződészerű teljesítés fogalmával. Mivel kellékszavatossági igények logikusan hibás teljesítés esetén merülnek fel, a kezdő időpont meghatározatlan marad, ami kissé aggályos.⁵²

⁴⁷ D. 21, 1, 55

⁴⁸ Ezt a megoldást számos elméleti szakember ma is hasznosíthatónak tartja, a kérdés legalábbis vitatott. Ld. Heinrich Honsell: *Das rechtshistorische Argument in der modernen Zivilrechtsdogmatik*, in: *Akten des 26. Deutschen Rechtshistorikertages*, 1987, 11. o. A dokumentum elérhető: <http://www.rwi.unizh.ch/honsell/> (2008. február 27.) Továbbiakban Honsell: *Das rechtshistorische Argument*.

⁴⁹ „Unless proved otherwise, any lack of conformity which becomes apparent within six months of delivery of the goods shall be presumed to have existed at the time of delivery unless this presumption is incompatible with the nature of the goods or the nature of the lack of conformity.” 44/1999/EK 5. cikk. 3. bek.

⁵⁰ A kötelmi joggal foglalkozó monografikus művek egész sora tartalmaz ilyen értelmű utalásokat. Ld. MünchKomm 371. o; Walter: i.m. 248. o.

⁵¹ Ld a Ptk. 308. § (1) bek., valamint Kisfaludi András: *Az adásvételi szerződés*, Budapest, KJK, 1997, 225. o; Lakatos László: *A szavatosság és a jótállás megváltozott európai közösségi jogszabályainak átültetése a magyar jogrendszerbe*, in: *A fogyasztóvédelem új irányai. Tanulmányok*, Budapest, 2003, 33. o.

⁵² A teljesítés ilyen *idem per idem* definícióját tartalmazza Gellért: i.m. 1085. o. (A kérdéses részt Benedek Károly írta, majd átdolgozta Gellért György.)

Nem a teljesítéstől, hanem a gyártás napjától kell számítani az elévülést kötelező alkalmassági idő esetén.⁵³

A magyar kellékszavatossági szabályozás fogyasztói szerződésekre vonatkozó részét nagymértékben átalakította az 1999/44/EK irányelv, amelynek hivatalos magyar fordítása az „átadás”,⁵⁴ a rá vonatkozó szakirodalmi utalások pedig, a Ptk. eredeti szövegezéséhez híven, a teljesítés kifejezést használják.⁵⁵ Az irányelv angol verziója a *delivery*,⁵⁶ szintén hivatalos német változata pedig a *Lieferung*⁵⁷ szót használja. Felmerül a kérdés, hogy vajon az eltérő szóhasználat nem okoz-e majd gyakorlati problémákat az irányelv átültetése és alkalmazása során. Az Igazságügyminisztérium által kiadott, az EU-s joganyag magyarra fordítását segítő terminológiai adatbázis szerint e fenti külföldi kifejezések helyes fordítása egyébként „szállítás” lenne.⁵⁸ Az irányelv szövege alapján a magyar jogrendszerbe a 2002. évi XXXVI. törvénnyel átültetett irányelv a határidők kezdetére vonatkozóan, legalábbis terminológiai szempontból eltérő álláspontot képvisel (átadás), mint a hatályos törvényben és a szakirodalomban bevett kifejezés (teljesítés).

A Szakértői Javaslat megőrzi a teljesítés időpontját és fogalmát.⁵⁹ A határidő nyugvása és félbeszakadása esetében a Javaslat a régi Ptk. szempontjából új, de a dogmatikai tisztaságnak és történelmi hagyományoknak megfelelő megoldást kínál. Amennyiben a jogosult szavatossági igényét a határidő alatt menthető okból nem tudta érvényesíteni, a határidő a menthető ok megszűnésétől, vagy adott esetben a hiba felismerhetőségétől kezdődik.⁶⁰ A Ptk. hatályos megoldásával szemben a Javaslat új jogvesztő határidői az elévülés nyugvását előidéző körülmény megszűnésének időpontjában kezdődnek.

III. Az igényérvényesítés időtartama

A hat hónapos kellékszavatossági határidő történetileg mindhárom vizsgált jogrendszerben megtalálható volt, a római jogból jogalkotói tévedés révén került a német illetve magyar jogrendszerbe. Az újkori törvényhozó nem ismerte fel a római szabályozás eredeti funkcióját, annak néhány megoldását szolgai módon lemásolta és nem vette figyelembe a megváltozott gazdasági-technikai és társadalmi körülményeket.⁶¹ E határidő keletkezésekor csupán rabszolga és igásállat vételénél ér-

⁵³ Kovács László: A hibás teljesítés általános szabályai, in: Petrik Ferenc (szerk.): *Szavatosság, jótállás és fogyasztóvédelem*, Budapest, KJK, 1995, 59-60. o.

⁵⁴ URL= <http://ccvista.taix.be/Fulcrum/CCVista/hu/31999L0044-HU.doc>, 11. (2008. február 27.)

⁵⁵ Például Lakatos: i.m. 37. o.

⁵⁶ 5. cikk. 1. bek.: „*from the time of delivery*”.

⁵⁷ 5. cikk 1. bek.: „*ab dem Zeitpunkt der Lieferung*”.

⁵⁸ URL= <http://www.mobidic.hu/eujog/> (2008. február 27.) Érdekes, hogy a magyar teljesítés szónak megfelelő idegen kifejezést az adattár nem tartalmaz. Az irányelv fordítása tehát sem a Ptk. szóhasználatával, sem a iránymutatásul kiadott adatbázissal nincs összhangban.

⁵⁹ Vékás: *Szakértői javaslat* 830. o.

⁶⁰ Ez a gondolat korábban a magyar jogtudományban is felmerült, de elutasításra talált. Ld. Rudolf Loránt: *Az adásvétel az új gazdasági mechanizmusban*, Budapest, KJK 1969, 334. o.

⁶¹ A római jog egyes intézményeinek továbbélésére ld. Honsell: *Das rechtshistorische Argument* 299. o. A zürichi professzor felosztását egy további esetkörrel egészíthetjük ki. Tipikus az is, mikor a törvény-

vényesült,⁶² a modern jogalkotó azonban a már Iustinianus által is kevésbé szerencsésen általánosított, minden áruajtára kiterjesztett hat hónapot vette át,⁶³ és a legújabb reformokig mind a német, mind a magyar rendszerben alapesetnek megtartotta. A tévedés azonban nem merül ki ennyiben. A hat hónapos naptári időtartam ugyanis két egymástól igen különböző időtartamot takart az *aedilisi edictum* idején és a legújabb korban.⁶⁴ Hiába ragaszkodott tehát a kodifikátor a hat hónaphoz, valójában annak csak nominális és nem valós tartamát vette át. Ennek belátásához érdemes röviden áttekintenünk a hat hónapos határidő kialakulásának történetét.

III. 1. Az igényérvényesítés időtartama a római jogban. Az archaikus római jogban, a XII táblás törvényben ismert egyetlen⁶⁵ kellékszavatossági igény, a telek méretéért való felelősség érvényesítése még nem volt határidőhöz kötve. Az igény érvényesítésére vonatkozó, a különbözet kétszeresére menő kereset, az *actio de modo agri* nem évült el,⁶⁶ hiszen mint civiljogi kereset ún. örökös kereset (*actio perpetua*) volt.⁶⁷

Lényegében ugyanez igaz a *praetori edictum*ban a kései köztársaság idején⁶⁸ proponált, a vevő érdeksérelmére (azaz *interessé*⁶⁹) menő *actio emptae* is. Az erre a keresetre vonatkozó *Digesta* helyeken⁷⁰ sem találkozunk időmegjelöléssel.⁷¹ A kellékszavatossági szabályozás fejlődésében a Kr. e. 3. század végén az *aedilisi edictum* vezetett be – Zimmermann véleménye szerint gyakorlati okokból⁷² – zá-

hozó – szándéka szerint – névlegesen átveszi ugyan a római jog, vagy a *gemeines Recht* egy-egy bevett jogintézményét, azonban annak tartalma időközben lényegesen megváltozott, így az eredeti szabályozási struktúra és jogpolitikai cél elhibázottá válik. Ilyenek például a *naturalis obligatio*, amelyek esetében Európában jelenleg erős antiregulációs tendencia érezhető.

⁶² E korlátozottabb, csupán piaci ügyletekre szorító felhasznáásra utal Zimmermann: i.m. 319. o. is.

⁶³ Érdekes, hogy bár a nehezen megindokolható határidő mind az *usus modernus*ban, mind a pandektisztikában vita tárgyát képezte, a BGB kodifikátorai elég könnyedén vették át a szabályozást. Erre vonatkozóan lásd Walter Jürgen Klempt: *Die Grundlagen der Sachmängelhaftung des Verkäufers im Vernunftrecht und Usus modernus*, Stuttgart, Kohlhammer, 1967, 26. o.

⁶⁴ Erről részletesebben a későbbiekben lesz szó.

⁶⁵ E jogsegélyre Cicero is utal: „Ac de iure quidem praediorum sanctum apud nos est iure civili, ut in iis vendendis vitia dicerentur, quae nota essent venditori. Nam cum ex duodecim tabulis satis esset ea praestari, quae essent lingua nuncupata, quae qui infitatus esset, dupli poena subiret, a iuris consultis etiam reticentiae poena est constituta; quidquid enim esset in praedio vitii, id statuerunt, si venditor sciret, nisi nominatim dictum esset, praestari oportere.” (Cicero: *De officiis*, 3, 65.) Egyéb igények csupán eladói garancia*stipulatio*k segítségével voltak biztosíthatóak.

⁶⁶ II. Theodosius császár egy 424-ben kiadott *constitutio*ja alapján bizonyos esetekben ezek is elévültek harminc, illetve negyven év alatt: „Sicut in rem speciales, ita de universitate ac personales actiones ultra triginta annorum spatium minime protendantur.” (C. 7, 39, 3)

⁶⁷ Földi – Hamza: i.m. 157. o. Az elévülés intézménye egyébként a római jogfejlődésben egészen a posztklasszikus korig (a fentebb ismertetett Kr. u. 424-es császári rendeletig) ismeretlen volt. Windscheid szerint először a Kr. u. 5. században jelent meg. Bernhard Windscheid – Theodor Kipp: *Lehrbuch des Pandektenrechts*, Frankfurt am Main, Rütten & Loening, 1906⁹, 343. o.

⁶⁸ A legkorábbi ismert esetben a Kr. e. 95-46 között élt Marcus Portius Cato ítélkezett.

⁶⁹ D. 19, 1, 13 pr

⁷⁰ Többek között D. 19, 1, 4 pr. vagy D. 19, 1, 6, 4

⁷¹ Földi – Hamza: i.m. 519. o.

⁷² Zimmermann: i.m. 317. o.

ros, jogvesztő határidőket.⁷³ Az *aedilis curulis*, mint a vásárokat felügyelő rendészeti „hatóság”⁷⁴ az elállásra menő *actio redhibitoriá*t hat hónapos, a vételárleszállításra irányuló *actio quanti minoris*t pedig egy éves,⁷⁵ záros határidőhöz kötötte. E keresetek tehát *actiones temporales*, azaz meghatározott időhöz kötött keresetek voltak. A hozzájuk kapcsolódó határidők pedig *tempora utilián*ak minősültek, így csak a peres eljárásokra alkalmas napok számítottak, amelyeken a jogosult valójában érvényesíthette igényét.

A már tárgyalt Gaius töredék⁷⁶ nem csupán az elévülés kezdetére, de időtartamára vonatkozóan is egyedi szabályokat tartalmaz. A *redhibendi iudicium*ot két, a *quanti emptoris* keresetet pedig hat hónapos határidőhöz köti. Zimmermann szerint az *aedilis* megengedte az adott ügyletben bizalmát veszített vevőnek, hogy két hónapon belül (ennyi idő áll a vevő rendelkezésére, hogy eldöntse, akarja-e a rabszolgát garancia nélkül), még a hiba felmerülése előtt, elálljon az ügylettől. Ennek letelte után még négy hónapig perelhet az *interessé*re.⁷⁷ Jakab szerint a rendes határidő hat hónap, és ezen belül lehet az alperes *indefensió*jától számítva két hónapon belül megindítani az *actio redhibitoriá*t. Nézetét több szerző kritizálta. ERNST szerint nem tudhatjuk, vajon e speciális határidők leteltét követően vissza lehet-e térni a rendes kellékszavatossági keresetekre.⁷⁸ A processzuális teóriát legújabban Kupisch münsteri professzor vitatta, aki különösen problematikusnak ítélte a határidők JAKAB-féle értékelését.⁷⁹ Szerinte a határidők megrövidítése nem lehet szankciós jellegű az eladóra nézve, hiszen a rövidebb határidő éppen csökkenti a szerződéstől való elállás kockázatát.⁸⁰ Kupisch egy Stephanostól származó *scholion*⁸¹ alapján keresett magyarázatot. E szerint a vevő elállásra hat hónapon belül, vételárcsökkentésre pedig egy éven belül perelhet, ha az eladó megígérte neki mindazon tulajdonságokat, amit az *aedilisi* edictum taxatív tartalmazott. Ha az eladó nem tett ilyen ígéretet, a vevőnek elállásra két hónapon belül, az *interesse* perlésére pedig hat hónapon belül volt módja.⁸²

⁷³ A „rabszolgaedictum” első proponálásának idejét Pólay – alapos megfontolás után – a Kr. e. 3. század végére teszi. Lásd Pólay Elemér: *Az eladói kellékszavatosság a preklasszikus római jogban*, Szeged, 1964, 11. o. A datálást egyéb történeti momentumok, mint Róma nagyhatalommá válása, és a nemzetközi kereskedelembe való intenzív bekapcsolódása is megerősíti: „Bei dieser Sachlage musste der Eintritt Roms in den Welthandel zu folgenreichen Neubildungen im römischen Rechtsleben führen.” Ld. Wolfgang Kunkel – Martin Schermeier: *Römische Rechtsgeschichte*, Köln–Weimar–Wien, Böhlau, 2001, 95. o.

⁷⁴ A „vásárrendészeti hatóság” kifejezést Marton használja, lásd Marton Géza: *A római magánjog eleméinek tankönyve. Institúciók*, Debrecen, Méliusz, 1937, 222. o.

⁷⁵ Ulp. D. 21, 1, 38 pr : „[...] morbi autem vitive causa inemptis faciendis in sex mensibus, vel quo minoris cum venirent fuerint, in anno iudicium dabimus.”

⁷⁶ D. 21, 1, 28

⁷⁷ Összefoglalóan ld. Siklósi: i.m. 2. o.

⁷⁸ Wolfgang Ernst: Neues zur Sachmängelhaftung aufgrund des Ädilenedikts, *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte / Romanistische Abteilung*, 116 (1999), 212. o.

⁷⁹ Kupisch: i.m. 10. o.

⁸⁰ „Die Fristverkürzung reduziert das Risiko, dass (bei Wandlung) der Verkauf wieder rückgängig gemacht wird.” Kupisch: i.m. 10. o; idézi Siklósi: i.m. 8⁴¹. o.

⁸¹ 19 ad Bas. 18, 6, 2

⁸² Az említett *scholion* bizánci, és nem római jogi forrás, így nem képes megnyugtatóan bizonyítani a fragmentumnak a klasszikus, illetőleg a iustinianusi jogban betöltött funkcióját. A problémára vonatkozóan ld. Siklósi: i.m. 5. o.

Állatok vételekor a római jogban egyes konkrét igények érvényesítésére hatvan napos („*in diebus sexaginta*”)⁸³ időtartam érvényesült. E határidővel eltérő tartalommal a magyar szabályozásban is találkozni fogunk. A római jogban a hatvan nap csak a megtekintéskor meglévő – a vételárat drágító – díszítések, felszerelések pótlására szolgált,⁸⁴ nem általában a rejtett hibákért való igény érvényesítésének időtartamát jelölte.

A iustinianusi jog fontos újítása volt a határidők tekintetében, hogy – bizonyos előzmények után⁸⁵ – az eladó szavatosságát a rabszolgákon és igásállatokon felül minden más dologra is kiterjesztette.⁸⁶

III. 2. Az igényérvényesítés időtartama a német jogban a 2002-es reformok előtt.

Németországban a reformot megelőzően, ingók esetében hat hónap, ingatlanok esetében pedig egy év volt a határidő.⁸⁷ A rosszhiszemű eladó (ha a hibát rosszhiszeműen hallgatta el, vagy egy tulajdonság meglétét rosszhiszeműen állította) harminc éves elévüléssel számolhatott. E hosszú, az elévülés általános határidejéhez igazodó időtartam volt irányadó akkor is, ha az eladó képviselőjét *culpa in contrahendo* körében marasztalták el. E szabály sok esetben indokolatlanul szigorú lehet, hiszen azonos módon kezeli a rosszhiszemű és a hanyagságból hallgató eladót, például, ha az elmaradt felvilágosítás valamilyen szervezési hiányosságnak köszönhető.⁸⁸ A rosszhiszeműség tekintetében a szerződéskötés időpontja irányadó. Kérdéses, mi történik akkor, ha a szerződéskötéskor az áru még nem is létezik, amely egyedi vételnél (*Stückkauf*) könnyen elképzelhető. Fajta szerinti vétel (*Gattungskauf*) esetében pedig a releváns időpont csak a veszélyátzállás pillanata lehet, kivéve, ha az eladó már a szerződéskötéskor tudja, hogy az áru nem állítható elő hibáktól mentesen.⁸⁹

A rövid határidők indokául, a történelmi hagyományokra tett rövid utalások mellett⁹⁰ egyes német szerzők azt hozták fel érvelésként, hogy az eladó nem várhat örökké,⁹¹ belátható időn belül⁹² tisztában kell lennie azzal, érvényesíthetőek-e igények még⁹³

⁸³ D. 21, 1, 38 pr

⁸⁴ Ld. Zimmermann: i.m. 319. o.

⁸⁵ Ezekre vonatkozóan lásd Pólay: i.m. 68-71. o.

⁸⁶ Ez a Labeótól eredő, interpolált D. 21, 1, 1 pr fragmentumból is látszik. Ld. a régebbi hazai irodalomból Pólay: i.m. 13. o.

⁸⁷ Ez az egy év vonatkozik ingatlanjellegű jogokra (*grundstückgleiche Rechte*) és a tartozékokra (*Zubehör*) is. Ez a felosztás a magyar rendszerben ismeretlen.

⁸⁸ OLG Oldenburg MDR 1991, 249

⁸⁹ A *Stück-* és *Gattungskauf* egyes – a kellékszavatossági igényekre, így a határidőkre is releváns – elhatárolási kérdéseit Ld. Cecilie Kjelland: *Das neue Kaufrecht der nordischen Länder im Vergleich mit dem Wiener Kaufrecht (CISG) und dem deutschen Kaufrecht. Eine vergleichende Darstellung unter besonderer Berücksichtigung des norwegischen Rechts der Sachmangelhaftung*, Aachen, Shaker, 2000, 135-136. o.

⁹⁰ Lásd például Gerhard Walter: *Kaufrecht*, Tübingen, Mohr Siebeck, 1987, 237. o. vagy Kjelland: i.m. 137. o.

⁹¹ „Verkäufer kann nicht für ewige Fehlerfreiheit [haften]”, Esser: i.m. 44.

⁹² Esser: i.m. 52. o.: „binnen überschaubarer Zeiträume”.

⁹³ A magyar jogi irodalomban is régi ez az érv: „az eladó joggal veheti a vevőnek ezt a magatartását olybá, hogy szavatossági követelése nincsen.” Ld. Szladits Károly: *A magyar magánjog vázlatja*, II, Budapest, Grill Károly, 1937, 203. o.

vele szemben. Több jogtudós a rövid elévülés értelmét az eladó objektív, vétkeségtől független felelősségének ellensúlyozásában vélte megtalálni.⁹⁴

A jogalkalmazó e fenti határidőket a szokásjogilag elismert, az adósnak a szolgáltatás teljesítését akadályozó vétkes magatartásából származó szerződésszegésből (*positive Vertragsverletzung*)⁹⁵ származó kártérítési igényekre is kiterjesztette, deliktális igényekre azonban nem.⁹⁶

A hat hónapos illetőleg egyéves határidők az elállás*ra* és az árcsökkentés*re* irányuló igények elévülésére vonatkoztak. Az elállás**ből** illetőleg árcsökkentés**ből** származó igények (amelyek az eladó egyetértő nyilatkozatából vagy jogerős ítélet**ből** származnak) azonban az általános elévülési határidő, azaz harminc év alatt évültek csak el.⁹⁷ A rövidebb határidőn belül tehát a jogosultnak csak az eladó bejegyzését vagy az ítéletet kellett kikényszerítenie.⁹⁸ Ez indokolt, hiszen miután a szavatosság megléte – az eladó elismerő nyilatkozata vagy a jogerős ítélet megléte miatt – tisztázott, már nem merülhettek fel bizonyítási nehézségek, valamint az eladó is tudta, mire számíthat, így a rövid határidő mellett szóló érvek súlyukat veszítették.⁹⁹

III. 3. Az igényérvényesítés időtartama a magyar jogban a reformok előtt. Magyarországon a 2003. június 30-ig hatályos szabályozás kétféle határidőt ismert, egy elévülési és egy jogvesztő jellegű határidőt.¹⁰⁰ E kettősség talán a jogpolitikai cél kettősségének volt tulajdonítható: a szabályozás a minőség védelmét és a forgalom biztonságát egyaránt szolgáltni kívánta.¹⁰¹ Az elévülési határidő főszabály szerint hat hónap, állatok esetében pedig hatvan nap.¹⁰² A hat hónap csak rövidebb kötelező alkalmassági idő esetén csökkenhetett, a felek megállapodásával legfeljebb egy évre meghosszabbítható volt. A jogvesztő határidő – a némettől igencsak eltérő szabályozása szerint – egy év, tartós használatra rendelt dolgok esetében pedig három év vagy a jogszabály által előírt hosszabb kötelező

⁹⁴ Walter: i.m. 237. o.

⁹⁵ A pozitív jelző arra utal, hogy a kár a szerződés teljesítése ellenére következett be. Ellentéte a negatív szerződésszegés, amikor a kár a nemteljesítésből származik.

⁹⁶ V.ö. Larenz: i.m. 63. o.

⁹⁷ E felfogás meglehetősen vitatott, azonban a BGH helyes jogértelmezése is ezt az álláspontot erősíti meg. Lásd Larenz: i.m. 64. o.

⁹⁸ E vonatkozásban lásd a BGB régi 209. §-át, és a régi 477. § (2) bekezdését.

⁹⁹ E vonatkozásban problematikus az az eset, amikor a vevő, a perbeli rizikó minimalizálása végett csak az általa kifizetett vételár egy részét követeli vissza, és jogerős ítéletben el is fogadják igényét. Ha később a maradékért is perel, számolnia kell-e a lehetőséggel, hogy igénye a 477. § alapján már elévült? Egyesek, mint például Bötticher és Larenz eredeti álláspontja szerint – Ld. Larenz: i.m. 64. o. – nem, hiszen az első ítélet után már csak az *abból* származó igényről van szó. Kritikus ellenvetést találunk Honsellnél, aki szerint a jogerő csak a perbe vont igényre (a *Streitgegenstand*ra) vonatkozhat, így az elévülés a nem perbe vitt részre beáll. Lásd Julius Staudinger – Heinrich Honsell: *Kommentar zum BGB*, XIII, Berlin, Guyter, 1995, 15. o.

¹⁰⁰ Kisfaludi: i.m. 225. o.; a régebbi irodalomból pedig Rudolf: *Az elévülés* 44. o.

¹⁰¹ Gellért: i.m. 1106. o.

¹⁰² Érdekes adalék, hogy a régi német jog állatvétel esetén hathetes, a svájci jog mindössze kilenc napos határidőt állított fel. Ld. Honsell: *FS* 10. o. A régebbi magyar jogban az állatszavatosságból eredő követelések a szavatossági idő elteltétől számított tizenöt nap alatt évültek el. Ld. Szladits: i.m. 206. o.

alkalmassági idő.¹⁰³ Ez utóbbiak körében nemzetközi összehasonlításban különösen rövidnek mondható az építményekre vonatkozó határidő.¹⁰⁴ A kellékszavatossági igényekre vonatkozó jogvesztő határidő indokoltsága nem egyértelműen elfogadott a magyar szakirodalomban, egyesek *de lege lata* eltörlését tartanak célravezetőnek.¹⁰⁵

A bonyolult szabályozásból jól látható, hogy a magyar jogalkotó (sem) tudott igazán mit kezdeni az alapszabálynak pusztán történeti hagyományok alapján kikiáltott hat hónapos határidővel, és azt lazító szabályok beiktatásával, mindkét irányban átlépni engedte.¹⁰⁶

A kétféle jellegű határidő megállapításának másik, törvényszerkesztési indoka az volt, hogy jogvesztő határidő tűzése nélkül az elévülés nyugvására és félbeszakadására vonatkozó szabályok következtében szinte korlátlanul lehetne a követeléseket érvényesíteni. Ez ellentétben állna az eladó azon méltányolható igényével, hogy a rá nehezedő kötelezettségek meglétéről világos, üzletileg kalkulálható tudomása legyen.

III. 4. Az európai jogharmonizáció hatása az igényérvényesítés időtartamára a német és a magyar jogban.

Elsőként röviden érdemes kitérnünk a kérdéses irányelv (44/1999/EK) alapvetőbb rendelkezéseire, majd arra, milyen kihatással voltak ezek a német illetve a magyar szabályozásra. Kiderül, hogy az európai jogharmonizáció nem feltétlenül kötelező, csupán irányokat rögzítő jogforrásai a valóságban mennyire valósítják meg az elérni kívánt jogpolitikai célt, azaz az egységes jogi szabályozás létrejöttét, vagy e törekvés megsemmisül a részben szabad kezelt nemzeti jogalkotó egyéni megoldásain.¹⁰⁷

A kérdéses irányelv hatóköre meglehetősen szűk, amennyiben csupán a fogyasztói szerződésekre, azaz a fogyasztók és hivatásos kereskedők közti ingó adásvételre vonatkozóan tartalmaz előírásokat: meghatározza a szerződés szerzőt teljesítés kritériumait, a szavatossági jogokra vonatkozóan új, egységes rendszert alkot, a fogyasztó javára megfordítja a bizonyítás terhét és formai követelményeket állapít meg a jótállásra vonatkozóan.¹⁰⁸ Az irányelv kógens fogyasztóvédelmi szabályozása¹⁰⁹ is lényegi eltérés a római jogtól, hiszen ott a rejtett hibákért való felelősség még kizárható volt.

A fogyasztói szerződések esetében irányadó időtartamot az irányelv két évben határozta meg, függetlenül attól, hogy az áru tartós használatra rendelt cikk vagy sem, ami – mint láttuk – a magyar szabályozás egyik sarokkövét képezte. Ettől

¹⁰³ E határidőket érvényesen megrövidíteni nem lehet, ld. a Ptk. 308. § (4) bekezdését.

¹⁰⁴ Kemenes István: A szavatosság, a jótállás és a kártérítés egyes kérdéseinek újraszabályozásához, *Magyar Jog*, 1 (1998), 17. o.

¹⁰⁵ Gellért: i.m. 1106. o, valamint Kemenes: i. m. 17. o.

¹⁰⁶ A kiskereskedelmi adásvétel igényeit szem előtt tartó szabályozás nehézségeiről ld. Kemenes: i. m. 17. o.

¹⁰⁷ Az összehasonlító jogi szakirodalom az egységes jog megteremtésére alkalmas számos eszközt ismer. Ezek közé tartozik a *Restatements of the Law*, a *model laws*, az egységes jogalkotás. Ezekről bővebben lásd Zweigert – Kötz: i.m. 24. o.

¹⁰⁸ Részletes ismertetés található Lakatosnál. Ld. Lakatos: i.m. 31-56. o.

¹⁰⁹ Lakatos: i.m. 37. o.

csak használtcikk adásvétele során lehet eltérni. A felek megállapodása esetén legfeljebb egy évre lehet csökkenteni a szavatosság időtartamát.¹¹⁰ Az igényérvényesítési határidők jelentős növelése azzal a veszéllyel jár, hogy a szerződés kötelezettje még köteles lesz helytállni a fogyasztóval szemben, de ő maga már nem tudja igényét érvényesíteni a vele szemben hibásan teljesítő féllel szemben, akitől az árut beszerezte.

Az irányelv bevezette azt a vélelmet, hogy az átadástól¹¹¹ számított hat hónapon belül felmerülő hiba már a teljesítéskor is megvolt, így az eladó felelőssége megállapítható. Az eladó csak abban az esetben mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja ennek ellenkezőjét, azaz, hogy a hiba csak az átadás után keletkezett.

Németországban a reformot mind a jogalkalmazó, mind a jogtudomány régóta sürgette.¹¹² A korábbi szabályozás félresikerült voltában teljes konszenzus uralkodott a jogtudományi irodalomban. Nem akadt olyan szerző, aki ne kritizálta volna a fennálló hat hónapos kellékszavatossági igényérvényesítési határidő tarthatatlanságát.¹¹³ A harminc éves elévülési határidőt túl hosszúnak, a hat hónapos határidőt pedig hol túl hosszúnak vagy éppen túl rövidnek értékelték. Az igazságosabb ítékezés érdekében a német bíróságok számos, dogmatikailag megkérdőjelezhető „kerülőutat” is konstruáltak, csak hogy megakadályozzák az igényérvényesítés szigorú határidő miatti méltánytalan elenyészését.¹¹⁴

Az eredeti tervek szerint az általános, harminc éves elévülési határidőt¹¹⁵ és a kellékszavatosságra proponált hat hónapot¹¹⁶ az eredeti koncepció szerint egységesen (valamely „titokzatos” számtani művelet eredményeképpen) három év váltotta volna fel. A határidő ilyen önkényes és ésszerűtlen kijelölése azonban a tudományos közélet meglehetősen éles kritikáját váltotta ki.¹¹⁷ A *communis opinio* értelmében a három éves általános elévülés túl rövid, a kellékszavatosságra vonatkozó három év pedig túl hosszú lett volna. Nem egyszer merült fel a helyzet megmentésére vonatkozó az a javaslat, hogy a jogalkotó komolyabb presztízsveszteség nélkül, azaz a misztikusnak számító hat hónap érintetlenül hagyása mellett úgy konszolidálhatná a helyzetet, hogy a kellékszavatossági igény elévülésének kezdetét nem az átadáshoz, hanem a hiba felismeréséhez rögzítené.¹¹⁸ Ezt a javaslatot azonban végül mindig elvetették, mondván, komoly bizonyítási nehézségeket okozna.

¹¹⁰ A szabály a BGB 475. § (2) bekezdésébe is bekerült.

¹¹¹ Az átadás/teljesítés terminológiára lásd a fentebb mondottakat.

¹¹² Az Igazságügyminisztérium már 1981 óta tervezte a reformot. Ld. Mátyás Imre: A kötelmi jog reformja Németországban, *JK*, 58 (2003) 9, 381. o.

¹¹³ Lásd többek között Esser: i.m. 53. o. vagy Honsell: *FS* 4. o.

¹¹⁴ Esser: i.m. 53. o.

¹¹⁵ Régi BGB 195. §

¹¹⁶ Régi BGB 477. §

¹¹⁷ Ld. Heinrich Honsell: Einige Bemerkungen zum Diskussionsentwurf eines Schuldrechtsmodernisierungsgesetzes, *JZ*, 56 (2001), 18-22. o.; Horst Eidenmueller: Zur Effizienz der Verjaehrungsregeln im geplanten Schuldrechtsmodernisierungsgesetz, *JZ*, 56 (2001), 283-287. o.; Reinhard Zimmermann-Detlef Leenen – Heinz-Peter Mansel – Wolfgang Ernst: Finis Litem? Zum Verjaehrungsrecht nach dem Regierungsentwurf eines Schuldrechtsmodernisierungsgesetzes, *JZ*, 56 (2001), 684-699. o.

¹¹⁸ A problematikára nézve lásd MünchKomm 371. o.

A jogtudomány részéről érkező kritika hatására a törvényhozó a kellékszavatosság határidejét a tervezethez képest két évre csökkentette (438.§ (1.) bek.),¹¹⁹ az általános elévülésre vonatkozó, látszólag változatlanul maradó három évet (BGB 195.§) pedig relatív határidővé változtatta.¹²⁰ Ez azt jelenti, hogy a határidő csak akkor kezdődik, amikor a jogosult az igényt megalapozó okokról és a kötelezett személyéről tudomást szerez, vagy ennek elmaradása nagyfokú gondatlanság következménye.¹²¹ E megoldást erősen támadta Honsell, aki szerint relatív határidőnek csak a szerződésen kívüli károkozások esetében van értelme, kontraktuális viszonyokban csak vitákhoz és jogbizonytalansághoz vezet.¹²² A tudomás és a nagyfokú gondatlanságból származó tudomás hiányának ilyen módon történő egyenlővé tétele „*Einfallstor für Streitigkeiten*”,¹²³ megsokszorozhatja a vitalehetőségeket. A „régí” BGB csak deliktualis relatív határidőket ismert, hasonlóképp a svájci *Obligationenrecht*, amely a szerződésen kívüli károkozás¹²⁴ és a jogalap nélküli gazdagodás¹²⁵ eseteiben él a relatív határidők eszközével. Az utóbbi gyakorlati érvényesülésének körét a joggyakorlat erőteljesen korlátozza.

A többlépcsős szerződéses kapcsolatokról eredő problémát a megreformált német szabályozás úgy hidalta át, hogy viszonteladói forgalomban az elévülés bármely szinten álló jogosult igényérvényesítésével minden lépcsőben megszakad.¹²⁶ A német jogrendszerben új keletű szabályként jelent meg az a vélelem, amely értelmében a hiba már a teljesítéskor jelen volt.¹²⁷

A német jogrendszerben tehát az EU-irányelv előírásait talán kevésbé szerencsés módon általánosították azáltal, hogy a fogyasztói szerződéseket tették meg a szabályozás alapjának.¹²⁸ Az egységesen, minden szerződéstípusra bevezetett két éves határidő nem differenciál az egyes ingó áru fajták (például élelmiszerek) között.¹²⁹ Ez a megoldás nem csupán jogalkotói következetlenségeket eredményezett, de nőtt a német jog és az Egyesült Nemzetek egységes adásvételi joga közötti diszkrépancia is. A német újraszabályozás legnagyobb hiányosság az, hogy nem sikerült egyértelmű választóvonalat húznia a kártérítésre és a szavatosságra vonatkozó elévülés között.¹³⁰

¹¹⁹ A két éves határidő tűzésének nem csupán az EU-konform szabályozás megteremtése volt a célja, legalább ilyen mértékben irányult a német piacokat ellepő silány minőségű áruk visszaszorítására is. Ld. Mátyás: i.m. 382. o.

¹²⁰ Kártérítési igényekre abszolút tíz éves (BGB 199. § (3.) bek.), bizonyos esetekben pedig harminc éves határidőt (BGB 199. § (2.) bek.) állapított meg (BGB 199. § (3) és (4) bek.).

¹²¹ BGB 199. § (1) bek. E szabályozás java részben Zimmermann felvetésén alapul. Ld. Zimmermann – Leenen – Mansel – Ernst: i.m. 684. o. Kritikusan ezzel szemben Honsell, lásd Honsell: *FS* 5. o.

¹²² Uo. 5. o.: „führt nur zu Streit und Unklarheit”.

¹²³ Uo. 5. o.

¹²⁴ OR 60. cikk.

¹²⁵ OR 67. cikk.

¹²⁶ Mátyás: i.m. 383. o.

¹²⁷ BGB 476. §

¹²⁸ „Den Verbrauchsgüterkauf zum allgemeinen Modell machen, heisst, die Dinge auf den Kopf stellen.” Ld. Uo. 9. o.

¹²⁹ A módosítás következtében a német terminológiában – a magyarhoz hasonlóan – is változás következett be, a korábbi elállást (*Wandlung*) újabban visszalépésnek (*Rücktritt*) hívják.

¹³⁰ A nemteljesítés és a szavatosság közötti éles határvonal annak a „történelmi véletlennek” (ld. Honsell: *FS* 7. o.) tudható be, hogy az adásvétel általános lefolyását a praetor, a piaci adásvétel bi-

Magyarországon az európai uniós jogharmonizáció teljesítésének menetét megállapító a 2099/2002. (III. 29.) kormányhatározattal megállapított jogszabály-előkészítési ütemtervnek megfelelően 2002-ben került sor a Ptk. kiegészítésére illetőleg módosítására. A magyar szabályozást az irányelv következtében kisebb mértékben alakították át mint a német jogrendben. Külön szabályokat vezettek be a fogyasztói szerződésekre, új határidőként jelent meg az ilyen szerződésekre vonatkozó két év, valamint az a szabály, hogy három évnél rövidebb jogvesztő határidő kikötése semmis. A többi határidő érintetlenül megmaradt.

Az irányelv kógens rendelkezése alapján a hiba felfedezésétől számított két hónapon belül közölt kifogást kellő időben közöltnek kell tekinteni. A magyar jogalkotó emiatt a Ptk.-ban korábban szereplő „haladéktalanul”¹³¹ kifejezést a „legrövidebb idő”¹³² szövegre cserélte le. Nem valószínű, hogy e változtatás mögött bármilyen tudatos, a jogalkalmazásra is kiható jogalkotói szándék állna. A magyar jogban a késedelmes közlés – a Ptk. régi szabályaival is összhangban – nem a szavatossági igények elenyészését eredményezi, hanem azt, hogy az ebből eredő kárért a jogosult válik felelőssé.¹³³ Kisfaludi álláspontja szerint ez a szabály „indokolatlan késedelmet enged a fogyasztónak”.¹³⁴

A viszonteladói forgalomban az új magyar szabályok az a megoldást kínálják, hogy a fogyasztói szerződés kötelezettje kérheti felmerülő költségeinek megtérítését, ha a minőség megvizsgálására vonatkozó előírásoknak eleget tett. Erre a fogyasztó igényének kielégítésétől számított hatvannapos elévülési határidő alatt van lehetősége, a teljesítéstől számított öt éves jogvesztő határidőn belül.¹³⁵ A Szakértői Javaslat külföldi minták alapján bevezetné a közvetlen kereset (az *action directe*) lehetőségét, azaz a termékszavatosságot.¹³⁶

A hibás teljesítés vélelme felülírta a magyar jog azon szabályát, amely szerint a jogosultnak hibás teljesítésből eredő igényei érvényesítéséhez bizonyítania kellett, hogy a hiba már a teljesítéskor megvolt.¹³⁷

A magyar törvényhozó elkerülte a német által elkövetett hibát, és a nem fogyasztói szerződésekre vonatkozó határidőket érintetlenül hagyta. Az irányelv minimumharmonizációs szavatossági szabályait a törvényi tradíciók figyelembevételével a fennálló rendszer koherenciájának sérelme nélkül sikerült inkorporálnia.¹³⁸ Ez

zonyos vonatkozásait pedig az *aedilis curulis* szabályozta. Ez a későbbiekben számos nehézséghez vezetett. Ld. Zimmermann: i.m. 323. o.

¹³¹ Ld. a „régii” Ptk. 306. § (4) bek.

¹³² Ptk. 307. § (1) bek.

¹³³ Ptk. 307. § (1) és (3) bek.

¹³⁴ Kisfaludi: i.m. 229. o.

¹³⁵ A szerződési láncokkal kapcsolatos dogmatikai problémákról, különösen a fogyasztó deliktuális és a kereskedő kontraktuális kárigényének konkurenciájáról ld. Miskolczi Bodnár Péter: Kontraktuális és deliktuális károk elhatárolásának nehézségei, in: Bíró György – Szalma József (szerk.): *Kötelmi jogi kodifikációs tanulmányok*, Miskolc, Novotni Alapítvány, 2005, 131-133. o.

¹³⁶ Vékás: *Szakértői javaslat* 834. o.

¹³⁷ A kissé furcsa szóhasználat terminológiai zavar eredménye. A tartalomra vonatkozóan lásd Kisfaludi: i.m. 225. o.

¹³⁸ Fazekas Judit: *Fogyasztóvédelmi jog*, Budapest, Complex, 2007, 123. o.

az eredmény főképp Vékás Lajos korábbi kodifikációs javaslatainak köszönhető.¹³⁹ Az ő nevéhez fűződik a kellékszavatossági határidőrendszer racionális újragondolása is.¹⁴⁰ Javaslata szerint az eddigi, kiskereskedelmi adásvételre modellezett és szűkre szabott hat hónapot a tartósság követelményének jobban megfelelő egy év váltaná fel. A fogyasztói szerződésekre marad a jogharmonizációs elvárásoknak megfelelő két év, ingatlanok esetében pedig az öt év. A hatvan napos speciális állatszavatossági határidő törlésre kerülne. E rövid határidőt szakmai szempont, az állatbetegségek lappangási ideje indokolja. E tényezőnek csak a bizonyítási teher szempontjából van jelentősége, az igényérvényesítésre nem kell kihatással lennie.

A Javaslát szerint a szerződéses szolgáltatások tárgyainak eltérő élettartama miatt egységes jogvesztő határidő nem állapítható meg, a merev időhatárok okozta feszültséget mégis egységesített rezsimmel igyekszik feloldani. Amennyiben a jogszabály kötelező alkalmassági időt írt elő, azt továbbra is jogvesztő hatállyal ruházza fel. Ennek hiányában a Javaslát háromféle jogvesztő határidőt állapít meg. Ez általában egy év, fogyasztói szerződés esetében két, ingatlan esetében pedig öt év. E megoldás kivételt képez az elévülés nyugvásának általános következménye alól.

IV. Nyugvás és félbeszakadás

A valóságos, objektív időtartam összevethetősége szempontjából elsőrangú kérdés, hogy a normaszövegből kiolvasható időtartamok a naptári évben, azaz a jogkereső közönség társadalmilag szabályozott időérzékelésében ténylegesen milyen hosszú időtartamot jelentenek. Ezt több tényező, így például a használatos naptár felépítése vagy az időtartam nyugvására, félbeszakadására vonatkozó szabályok is nagyban befolyásolja. Az időérzékelésnek talán kevésbé központi, mégis meghatározó jelentőségű kérdése ez, különösen, ha a problémát történeti távlatból (római-modern) elemezzük. Ily módon szembetűnővé válik, mennyire önkényes volt a modern jogrendszerek szolgálai ragaszkodása az eredetileg az *aedilis* által kitűzött hat hónaphoz, hiszen ez az időtartam meglehetősen eltérő időtartamot takart a modern valósághoz képest. A következőkben e tényezők elemzésére kerül sor.

IV. 1. Nyugvás és félbeszakadás a római jogban. A római jogban a kellékszavatossági határidők *utilis tempusok*, így a iustinianusi jog azon szabálya, miszerint az elévülés például törvénykezési szünet miatt nyugszik, csak prolongálólag hatott. A naptárreform, illetőleg az ítélezésre rendelkezésre álló napok kibővítése után¹⁴¹ a valóságosan rendelkezésre álló időtartam nagymértékben meghosszabbodott.

IV. 2. Nyugvás és félbeszakadás a német jogban. A jogharmonizáció a német jogrendszerben komoly gondokat okozott a nyugvás és félbeszakadás tekintetében. Maga a terminológia is változott: a régi félbeszakadás (*Unterbrechung*)

¹³⁹ Vékás Lajos: A fogyasztói adásvételről szóló EK-irányelv és átültetése a magyar polgári jogba, *Magyar Jog* 11 (2000), 646-660. o.

¹⁴⁰ Vékás: *Szakértői Javaslát* 830. o.

¹⁴¹ Erre vonatkozóan részleteket ld. később.

újrakezdésre (*Neubeginn*) változott. A régi, bírósági igényérvényesítés miatti félbeszakadás (*Unterbrechung durch gerichtliche Geltendmachung*) helyett most az elévülés jogérvényesítés miatti nyugvásával (*Hemmung der Verjährung durch Rechtsverfolgung*) találkozunk.¹⁴² A bírósági végrehajtási cselekmények félbeszakadást okoznak,¹⁴³ az erre irányuló kérelmek azonban csak nyugvást.¹⁴⁴

A változásokat megelőzően a kellékszavatossági igények elévülése a nyugvás és félbeszakadás általános szabályai szerint rendeződött.¹⁴⁵ Az esetleges pert határidőn belül meg kellett indítani.¹⁴⁶ Egy rövid határidős igény félbeszakadása vagy nyugvása kihatással van egyéb igényekre is, azok félbeszakadását vagy nyugvását eredményezheti. Mivel az eladó azon méltányolható igénye, hogy az ügyet kellő időben elintéztetnek tekintse, ekkor már nem áll fenn,¹⁴⁷ a német judikatúra az előírást kiterjesztőleg értelmezte.¹⁴⁸ Így ha egy igény a hiba rosszhiszemű elhallgatásából keletkezett, a rendes kellékszavatosság igények is félbeszakadtak ezen igény érvényesítése miatt, noha maga a konkrét érvényesítendő igény határideje hosszabb volt.¹⁴⁹ A pertárgy különbözősége sem jelentett akadályt. A rosszhiszemű megtévesztésből fakadó igény, noha az nem kellékszavatossági, az ilyen igényeket is félbeszakította.¹⁵⁰ Ugyanez állt a szerződésben kikötött, a kellékhibák kijavítására vonatkozó igények érvényesítésének esetére is.¹⁵¹

A magyar szabályozáshoz hasonlóan az elévülés nyugszik mindaddig, amíg az eladó a hiba kijavításával foglalkozik.¹⁵² eltérés a magyar szabályozáshoz képest, hogy az elévülés abban az időtartamban is *dormit*, amíg a hiba kijavíthatósága bizonytalan. A magyar joggyakorlat e hiányt méltányos jogértelmezéssel pótolja,¹⁵³ és nem engedi meg, hogy a kötelezett az elévülési határidő lejártáig tárgyalásokkal húzza el az időt.¹⁵⁴ A német joggyakorlat ezt az esetet élesen megkülönbözteti az elévülés nyugvásának problematikájától és inkább a félbeszakadás hatósugarába helyezi.¹⁵⁵ A német jogban ha a hiba bejelentése az elévülési határidő lejártá előtt nem szakította félbe az elévülést, a vevő kifogással élhetett.¹⁵⁶

Az elévülés félbeszakadásához elegendő a hiba leírása, a pontos okok megjelölése nem szükséges.¹⁵⁷ Ez a magyar szabályozásban is hasonló, nyilván a szakértelemmel kevésbé bíró fogyasztó érdekeit szem előtt tartva.¹⁵⁸

¹⁴² Az eddigi öt félbeszakadási ok tizennégyre nőtt, az előírás terjedelme pedig megötszöröződött. Honsell: FS 5. o.

¹⁴³ BGB 212. §

¹⁴⁴ BGB 204. § (1) bek.

¹⁴⁵ A régi BGB 202. § (2) bekezdését.

¹⁴⁶ Több, nem egyetemes vevő esetén az elévülés félbeszakadása alapvetően csak szubjektív hatású. Ld. a BGB 432. § (2) bekezdését.

¹⁴⁷ Prot. II, 311

¹⁴⁸ MünchKomm 373. o.

¹⁴⁹ BGH NJW 1978, 261

¹⁵⁰ AM RGZ 54, 219 ellentétes álláspont olvasható ki azonban a BGH NJW 1978, 261-ből.

¹⁵¹ BGH NJW 1963, 1452

¹⁵² BGH NJW 1963, 1452

¹⁵³ Kisfaludi: i.m. 225-226. o.

¹⁵⁴ Petrik: i. m. 62. o.

¹⁵⁵ MünchKomm 373 és BGH NJW 1988, 254

¹⁵⁶ Larenz: i.m. 64. o.

¹⁵⁷ Főleg a vállalkozási szerződés esetkörében került kidolgozásra ez a matéria, Ld. BGH BauR 1989, 79.

IV. 3. Nyugvás és félbeszakadás a magyar jogban. A magyar elévülési jellegű határidőkre érvényesek az elévülés nyugvásának és félbeszakadásának szabályai.¹⁵⁹ Az elévülés nyugvása többféleképpen is bekövetkezhet, és nagymértékben kitolhatja az igényérvényesítés határidejét.¹⁶⁰ Ha a jogosult menthető okból¹⁶¹ nem tudta szavatossági jogait érvényesíteni, az akadály megszűnését követő három hónapon belül akkor is érvényesítheti azokat, ha a szavatossági határidő már eltelt, vagy abból három hónapnál rövidebb idő van hátra. A menthető okokat négy fő csoportba lehet sorolni. Az első, ha a hiba jellegénél vagy a dolog természeténél fogva nem volt felismerhető (ezek az ún. rejtett hibák).¹⁶² A második ok a dolog forgalmazásának vagy felhasználásának sajátossága, a harmadik a feleknek a hibával kapcsolatos magatartása. Ide tartozik, ha felek a szavatossági jogok teljesítésének mikéntjéről tárgyalásba bocsátkoznak.¹⁶³ A negyedik menthető ok a jogosult személyét érinti. Ebben az esetben a jogosultat valamilyen körülmény akadályozza, hogy követelését érvényesítse (pl. cselekvőképtelenné vált, és gondnokot csak később neveztek ki a részére).

Az igények az eredeti elévülési határidőn túl szinte korlátlan ideig érvényesíthetőek lennének, ha a jogalkotó nem állapított meg volna végső, jogvesztő¹⁶⁴ határidőket. Ez általában a teljesítéstől számított egy év, tartós használatra rendelt dolgok esetében három év, esetleg hosszabb, ha jogszabály így rendelkezik.¹⁶⁵

A jogvesztő határidő joghatása, hogy a hibás teljesítésből eredő szavatossági jogokat a vevő akkor sem érvényesítheti, ha erre egyébként a kellékszavatossági határidők alapján még lehetősége lenne. Erre az esetre a I. PGED¹⁶⁶ ad némi engedményt, amikor kimondja, hogy „az elévülés nyugvása vagy megszakadása folytán még rendelkezésre álló határidő elteltéig a szavatossági igény akkor is érvényesíthető bírósági úton, ha különben a jogvesztő határidő már eltelt volna.”¹⁶⁷ A joggyakorlat értelmében a jogvesztő határidőn az elévülés nyugvása miatt túlnyúló igényérvényesítési határidő már nem hosszabbítható meg az elévülésre vonatkozó szabályok szerint.¹⁶⁸

A magyar szabályozás értelmében kijavítás esetén a határidő meghosszabbodik a hiba közlésétől kezdődő azon idővel, amely alatt a jogosult a dolgot nem hasz-

¹⁵⁸ Kisfaludi: i.m. 224-225. o.

¹⁵⁹ I. PGED II. pont

¹⁶⁰ A nyugvás ilyen szabályozása a „korábbi gazdasági irányítás termelőközpontú szemléletét tükrözi” – állítja Gellért: i.m.1106. o.

¹⁶¹ Menthető oknak minősül, ha a hiba nem derült ki az elévülési határidőn belül, a jogosult beteg, külföldön tartózkodik vagy más okból akadályoztatva van. Ld. Gellért: i.m. 1104. o.

¹⁶² Hibás tervezés esetén a három hónap nem a hiba felismerésétől, hanem a hiba okáról való tudomás-szerzéstől kezdődik (Gf V. 31 378/1991; BH 1992/9. 596.).

¹⁶³ P. törv. V. 20 538/1980; BH 1980/12. 470; PJD IX. 103.

¹⁶⁴ A jogvesztés fogalmának kidolgozása a jogtudományra maradt, ld. Patassy Benedek: Az elévülési és a jogvesztő határidők utáni igényérvényesítési lehetőségek hibás teljesítés esetén, *Magyar Jog* 10 (1998), 604. o.

¹⁶⁵ Ptk. 308A. § (1) bek.

¹⁶⁶ Az I. sz. PGED kritikai elemzését ld. Patassy: i. m. 605-608. o.

¹⁶⁷ A kérdésről bővebben ld. Kisfaludi: i.m. 227. o.

¹⁶⁸ BH 1999/1 15. sz. döntés

nálhatta rendeltetészerűen.¹⁶⁹ A szabályból nem világos, vajon az elévülési vagy a jogvesztő határidőre gondolt-e a jogalkotó. Kisfaludi szerint az lenne a méltányos, ha mindkét határidő kitolódna a fent meghatározott időtartammal.¹⁷⁰ A kicserélést mint új teljesítést kell kezelnünk.¹⁷¹

A határidő letelte után is érvényesíthetőek a jogok, a német szabályozáshoz hasonlóan,¹⁷² kifogásként.¹⁷³

Eddig még nem említett hosszúságú határidőt tartalmazott a már hatályon kívül helyezett 4/1978. (III. 1.) BkM rendelet, amely kimondja, hogy a közvetlenül a vásárlók részére árusító gazdálkodó szervezet a hibás áru kijavítását legkésőbb a hiba bejelentésétől számított nyolc napon belül köteles elvégezni. E rendeletet a fogyasztói szerződés keretében érvényesített szavatossági és jótállási igények érvényesítéséről szóló 49/2003. (VII. 30.) GKM rendelet helyezte hatályon kívül. E jogszabály a határidők tekintetében, a fogyasztó hátrányára, már sokkal óvatosabban fogalmaz. Ha a forgalmazó a fogyasztó igényének teljesíthetőségéről annak bejelentésekor nem tud nyilatkozni, álláspontjáról három munkanapon belül kell értesítenie a fogyasztót.¹⁷⁴ Erőtlen és semmitmondó az a rendelkezés, amely szerint a forgalmazónak a kijavítást vagy a kicserélést – a Ptk. 306. §-ának (2) bekezdése értelmében – megfelelő határidőn belül, a fogyasztónak okozott jelentős kényelmetlenség nélkül kell elvégeznie. A megfelelő határidő eldöntéséhez ugyan ad támpontot a jogalkotó, mikor kijelenti, hogy a forgalmazónak törekednie kell arra, hogy kijavítást vagy kicserélést legfeljebb tizenöt napon belül elvégezze,¹⁷⁵ de nem tisztázza az esetleges késedelem jogkövetkezményeit. A forgalmazó kijavítás esetén eleget tesz kötelezettségének, ha az elismervényen tulajdonképpen *ad libitum* feltünteti azt az időpontot, amikor a fogyasztó a kijavított árut átveheti.¹⁷⁶ Helyesnek tartom, hogy a rendelet a határidőkre bevett időtartamot határozott meg (15 nap), de nem ad tőle elvárható felvilágosítást a Ptk. 306. §-ának kissé rendszerezetlen rendelkezéseinek értelmezéséhez. Ha e paragrafus kijavítása vonatkozó részletszabályait a fenti rendelettel összeolvassuk, a következőt állapíthatjuk meg. Ha a kötelezett a kijavítást nem vállalta vagy nem tudja elvégezni, a jogosult megfelelő árleszállítást igényelhet, vagy elállhat a szerződéstől,¹⁷⁷ továbbá a hibát a kötelezett költségére maga kijavíthatja vagy mással kijavíttathatja.¹⁷⁸ Ha a kötelezett a kijavítást a megfelelő határidőre nem végzi el, e határidő letelte után a jogosult az árut tőle visszakövetelheti, és a hátralévő javítási munkálatokat a kötelezett költségére maga elvégezheti vagy mással elvégeztetheti. A kötelezettnek tehát legfeljebb tizenöt napja van a kijavításra, ettől többet csak akkor jelölhet meg az

¹⁶⁹ Ptk. 308. § (3) bek.

¹⁷⁰ Kisfaludi: i.m. 227. o.

¹⁷¹ Ptk. 308. § (3) bek.

¹⁷² Esser: i.m. 53. o. és Larenz: i.m. 64. o.

¹⁷³ Ptk. 308/C. §. E szabály problematikus, hiszen indokolatlanul fenntartja a szavatossági igények érvényesíthetőségét a jogvesztő határidő eltelte utáni időszakra is. Ld. Patassy: i. m. 604-605. o; valamint Rudolf: *Az adásvétel* 333. o.

¹⁷⁴ 49/2003. (VII. 30.) GKM rendelet, 3. § (4) bek.

¹⁷⁵ 49/2003. (VII. 30.) GKM rendelet, 4. § (2) bek.

¹⁷⁶ 49/2003. (VII. 30.) GKM rendelet, 5. §

¹⁷⁷ Ptk. 306. § (1) bek. b) pont

¹⁷⁸ Ptk. 306. § (3) bek.

elismervényben, ha ehhez a jogosult hozzájárult. Ha az elismervényben megjelölt határidő letelt, és a jogosult kéri, a kötelezettnek ki kell adnia az árut és túrnie kell, hogy a további javításokat a jogosult az ő költségére végezze vagy végeztesse el. Az irányelv átültetésének következménye lett a magyar jogrendben, hogy a fogyasztó a kötelezettel szemben a teljesítéstől számított mintegy három évig is felléphet a hibás teljesítésből származó igényeinek érvényesítésével. A fogyasztói szerződések esetében alkalmazandó kétéves elévülési határidő miatt a jogosult a Ptk. 326. § (2) bekezdése alapján az akadály megszűnésétől számított egy évig élhet igényével. Kivételt képez, ha használt dolog esetében a minimálisan megengedett egy évre szállították le az elévülési határidőt,¹⁷⁹ ekkor a megszokott három hónap marad az irányadó. Kisfaludi e szabályt valószínűleg másképp értelmezi, és javasolja az I. sz. PGED módosítását.¹⁸⁰ Véleményem szerint ez nem szükséges, hiszen az igényérvényesítésre vonatkozó határidők jóval arányosabbak lettek. A reformokat megelőzően a hat hónapos elévülési határidő viszonyult – tartós használatra rendelt dolgok esetében – a három évhez, most a két év a háromhoz.

Az elévülés – egy vitatott nézet szerint¹⁸¹ – megszakad a jogosult írásbeli közlésével¹⁸² (a szóbeli közlés csupán nyugvást eredményez¹⁸³), szemben a német jogrenddel, ahol csak a per megindítása számít. Az elévülés a megszakadáskor nyomban újból kezdődik, kivéve, ha a felek megállapodása vagy a kötelezett elismerő nyilatkozata a szavatossági kötelezettség teljesítésére határnapot vagy határidőt is tartalmaz, mert ebben az esetben csak ezek eredménytelen eltelte után kezdődik újra.¹⁸⁴

A Szakértői Javaslat értelmében is alkalmazni kell az elévülési jellegű határidők esetében a nyugvásra és félbeszakadásra vonatkozó rendelkezéseket, ezeket azonban – mint korábban láttuk – a Javaslat a kötelmi jog közös szabályai között újrafogalmazta. A menthető okokra vonatkozóan a Javaslat továbbra is irányadónak tekinti az LB I. sz. Polgári És Gazdasági Elvi döntését. Megmaradna az a speciális eset is, amely szerint a kijavítási idő az elévülésbe nem számít bele, illetve, hogy a kicserélt, kijavított dologra újra kezdődik.¹⁸⁵

V. A hat hónap valóságos hossza

Első látásra úgy tűnhet, hogy a szabályozásokban – a fennálló történelmi, több ezer éves távlat ellenére – szereplő, szinte érthetetlen vitalitással bíró hat hónapos szabályozás a valóságban is nagyjából ugyanolyan hosszúságú „objektív” időtarta-

¹⁷⁹ Ptk. 326. § (2) bek.

¹⁸⁰ Kisfaludi i.m. 230. o. „majd négy” évre vonatkozó félrevezető megállapítása valószínűleg arra vezethető vissza, hogy a Ptk. 308/A. § (2) bekezdését elévülési jellegűnek tekinti. A LB Polgári Kollégiумának a hibás teljesítés egyes jogértelmezési kérdéseiről szóló véleményének 4. pontja értelmében a fogyasztói szerződésekre vonatkozó jogvesztő határidő három év, az elévülés nyugvásából eredő egy év ezen belül értendő.

¹⁸¹ Gellért: i.m. 1105. o.

¹⁸² Ptk. 327. § (1) bek.

¹⁸³ Ptk. 326. § (2) bek.

¹⁸⁴ LB Gf. IV. 30 892/1984; BH 1986/1. 30.

¹⁸⁵ Vékás: *Szakértői Javaslat* 830. o.

mot takar. Azonban ez messzemenően nincs így. Az alábbiakban röviden erről lesz szó.

Pólay kutatásai alapján¹⁸⁶ a hat hónapos elévülési határidő, pontosabban az azt valószínűleg először kijelölő *aedilis* edictum a Kr. e. 3. század végén keletkezhetett.¹⁸⁷ Ekkor Rómában kezdetleges, holdalapú számításokra emlékeztető szökőévszabállyal kombinált napkalendárium volt érvényben.¹⁸⁸ Egy átlagos év 355 nappól állt, a szökőévek pedig 377 vagy 378 nappól. Ha egy igény érvényesítésének időtartama átívelt az évfordulón, a római vevő rendelkezésére álló időtartam akár tíztizenhárom nappal rövidebb vagy hosszabb is lehetett modern társaiénál. A lényegi különbség mégis a római perjog, illetőleg bírósági szervezetrendszer specialitásaira vezethető vissza.

Az *aedilis* hat hónap illetve egy év *tempus utile* volt,¹⁸⁹ így csak a bírósági eljárásra nyitva álló napok számítottak a határidő szempontjából.¹⁹⁰ Ezekből igen kevés volt egy évben a római történelem kérdéses szakaszában: az isteneknek fenntartott napokon (*dies nefasti*, nagyjából hatvan egy évben)¹⁹¹ nem volt lehetséges magisztrátusi „ügyködés”.¹⁹² Csak részben voltak felhasználhatóak a közügyekre az áldozatbemutatás napjai (*dies intercesi* és *nefasti priores*), amelyekből hetvenhét volt egy évben. Mintegy további százkilencven napon keresztül, népgyűlés (*dies comitiales*) esetén sem volt törvénykezés.¹⁹³ Kizárólag jogszolgáltatásra egy évben tehát mindössze negyven nap (*dies fasti*) állt rendelkezésre.¹⁹⁴ Ezt azonban – amint a modern jogrendszerekben is – az ünnepnapok (*sacrificia, epulae, ludi, feriae* általában *dies festi*) tovább csökkentették.¹⁹⁵ A vásárnapok (*nundinae*) korábban hasonlóképpen *dies nefasti* voltak, majd a *lex Hortensia* (Kr. e. 287-ben, tehát nagyjából a kérdéses időszakban¹⁹⁶) után *dies fasti*nak számítottak, éppen azért, hogy a vásárra felözönlő tömeg panaszait az *aedilis iurisdictio*ja keretében

¹⁸⁶ Ld. Pólay: i.m. 14¹²³.

¹⁸⁷ Megerősíti Max Kaser – Rolf Knütel: *Römisches Privatrecht*, München, Beck, 2003, 268. o.: „auf das 2., vielleicht sogar auf das 3. Jh. v. Chr. zurückgehenden Edikt”.

¹⁸⁸ A hónap kezdete az újhold megjelenéséhez volt igazítva.

¹⁸⁹ A *tempus utile* kivételes intézmény volt már a rómaiaknál is, használatát szűk keretek közé szorították, és általában csak egy évnél rövidebb határidők esetében éltek e számítási móddal. Ld. Windscheid: i.m. 337². o.

¹⁹⁰ A rómaiak minden objektív akadályt elismertek: „Rücksicht genommen wird auf jede Verhinderung, welche ihren Grund in einer äusseren, dem Versäumenden nicht zur Last fallenden, vorübergehenden Thatsache oder in einem entschuldbaren Irrthum des Versäumenden hat.” Ld. Windscheid: i.m. 337. o.

¹⁹¹ „Contrarii horum vocantur dies nefasti, per quos dies nefas fari praetorem »do«, »dico«, »addico«; itaque non potest agi [...]”. Ld. Varro: *De lingua latina*, VI, 29. „Praeterea quod nefasto quoque die, id est, quo non licebat lege agere”. Ld. Gai. 4, 29.

¹⁹² Hoffmann Pál: *A római jog külszerű történelme és a római perjog*, Pest, Heckenast Gusztáv, 1871, 483. o.

¹⁹³ „Ille nefastus erit, per quem tria verba silentur:/ fastus erit, per quem lege licebit agi./ nec toto perstare die sua iura putaris:/ qui iam fastus erit, mane nefastus erat;/ nam simul exta deo data sunt, licet omnia fari, verbaque honoratus libera praetor habet./ est quoque, quo populum ius est includere saeptis”. Ld. Ovidius: *Fasti*, I, 47-53.

¹⁹⁴ „Dies fasti, per quos praetoribus omnia verba sine piaculo licet fari [...]”. Ld. Varro: i.m. VI, 28

¹⁹⁵ Bozóky Alajos: *Római perjog*, Nagyvárad, Húgel Ottó, 1878, 36-37. o.

¹⁹⁶ Az egybeesés minden bizonnyal nem a véletlen műve, hanem a fellendülő kereskedelem kényszerítőerejének tudható be. A gazdasági változások hatásáról e korszakban ld. Pólay: i.m. 4-7. o.

elintézhesse.¹⁹⁷ A törvénykezésre alkalmas napok (*actus rerum*) alacsony száma a császárkorban (Claudius, Galba uralkodása idején) már komoly problémákat okozott.¹⁹⁸ Marcus Aurelius *senatusconsultum* útján¹⁹⁹ nagyjából a modern szintre, 230-ra nem emelte a törvénykezési napok számát, azáltal, hogy az addigi *comitialis* napokat, amelyek a népgyűlések eltűnése folytán rendelkezésre állottak, a *dies fasti*hoz számította hozzá.²⁰⁰

Megállapítható tehát, hogy egészen a Kr. u. II. századig igen kevés nap számított bele az igényérvényesítési határidő múlásába, ami azzal a gyakorlati következménnyel járt, hogy az a bizonyos hat hónap ténylegesen jóval hosszabb, akár éves nagyságrendű is lehetett.

A modern jogrendszerek nem ismerik a *tempus utile* fogalmát,²⁰¹ a vásár- és ünnepnapok is teljes értékű napnak számítanak, kivéve, ha az utolsó határnapra esnek.

VI. A határidők egymáshoz való viszonya

A jogkereső közönség a kellékszavatossági határidőket nem a maguk zártságában, objektív hosszúságában érzékeli, hanem a többi anyagi jogi és eljárásjogi határidőhöz való viszonyában. Ennek következtében a szubjektum időérzékelése szempontjából fontos kérdés, hogy a kellékszavatossági igények érvényesíthetőségére vonatkozó határidők hogyan viszonyulnak egyéb, a jogrend által tételezett határidőkhöz. A konkrét esetben a kellékszavatossági határidőknek az elévülés általános határidejével való összevetése látszik indokoltnak.

VI. 1. A határidők egymáshoz való viszonya a római jogban. A római jog a „rabszolgaedictum” első proponálása idején nem ismert általános elévülési határidőt, a keresetek „örökké” érvényesíthetőek voltak.²⁰² Ha pedig egy másik ismert és ugyancsak releváns határidőt, az elbirtoklás (*usucapio*) időtartamát vesszük figyelembe (amely ingatlanok [*fundi*] esetében a XII táblás törvény rendelkezései alapján²⁰³ két évre, egyéb dolgok [*ceterae res*] esetében pedig egy évre szólt), feltűnő aránytalanságokra lelhetünk. A vételárcsökkentésre irányuló időtartam (egy év) azonos volt azzal az időtartammal, amely idő alatt a nemtulajdonostól vagy formahibásan szerző személy civiljogi tulajdont szerezhetett.

VI. 2. A határidők egymáshoz való viszonya a német jogban. Aránytalanságokkal találkozhatunk a német jogrendben. A reformot megelőzően a BGB

¹⁹⁷ Bozóky: i.m. 36³. o.

¹⁹⁸ „Capiti Pappiae Poppaeae legis a Tiberio Caesare, quasi sexagenarii generare non possent, addito obrogavit.” Ld. Suetonius: *Divus Claudius*, 23.

¹⁹⁹ Hoffmann: i.m. 484. o.

²⁰⁰ Ld. a Digesta 2. könyvének 12., illetve 48. könyvének 16. titulussait.

²⁰¹ A modern jogrendszerek időfolyását inkább inkább a *tempus continuum*hoz áll közelebb. Ld. Windscheid: i.m. 337¹. o.

²⁰² Földi-Hamza: i.m. 157. o.

²⁰³ XII tab. 6,3

477. §-a igazi „jogalkalmazási aknamezőnek”²⁰⁴ számított. A hat hónap nem csupán *per se* volt rövid, de teljes mértékben diszharmonióban állt az általános elévülés harminc évéhez viszonyítva, amelyet például a *culpa in contrahendo* és a hibás teljesítés egyes eseteiben alkalmaztak. Ez indokolatlan különbségtételt eredményezett egymással szoros kapcsolatban lévő problémák kezelésekor.²⁰⁵

Ma a relatíve képzett három és abszolút tíz éves, ingatlanokra vonatkozó igények esetén pedig tíz²⁰⁶ illetőleg a harminc éves határidő érvényesül.²⁰⁷ A hibás teljesítésből származó igények az átadástól számított abszolút két (általános időtartam), öt (épületekre vonatkozó időtartam), illetőleg harminc éven (például ingatlan-nyilvántartásba bejegyzett jog kapcsán fennálló hiba esetén) túl évülnek el.²⁰⁸ A szavatossági jogok keretében kártérítés is érvényesíthető.²⁰⁹ Így a kellékszavatossági jog elévülési határidejét nem csupán a szűkebb értelemben vett kellékszavatossági igények, de a hibás teljesítésből fakadó károk elévülésének is alárendelték. Ennek következtében a rövid határidőkkel operáló rizikófelelősség és a hosszabb elévüléssel számoló vétkességi felelősség közötti megkülönböztetés megszűnt. A hatályos német jog szerint ma, ha a relatív három éves határidőt figyelmen kívül hagyjuk, a vétkességen alapuló kellékszavatossági igények tíz év, a személyi károk pedig harminc év alatt évülnek el, függetlenül attól, hogy deliktuális vagy kontraktuális igényről van-e szó.

A BGB 438. § (3) bekezdésében szabályozott abszolút két éves határidő csak abban az esetben érvényesül, ha a kár egy hibás áru átadása révén következik be. A helyes jogalkotói döntés ezzel szemben az lenne, hogy a kellékhianyból eredő károkat a vétkességtől függetlenül ítélnék meg (ahogy ez például a magyar és a svájci²¹⁰ jogban is történik) és az egész szabályrendszert a szavatosság rezsimjének rendelnék alá.

A vindikáció harminc éves²¹¹ határideje szintén idegen a rendszerben.

A reformok mértékére jellemző, hogy a német törvényhozó az elévülés általános harminc évét *uno ictu* háromra változtatta. Ráadásul a határidők elévülésének kezdő időpontjai is különbözőek, hiszen amíg az általános elévülés az év végétől kezdődik, a személyi és egyéb károk elévülése a károkozás pillanatától számítandó.²¹²

A német jogtudomány elérte, hogy az eredetileg három éves kellékszavatossági határidőtől a jogalkotó elállt, egyesek azonban a „kompromisszumos” két évet is túl hosszúnak tartják egyes fogyasztási javak esetében.²¹³ Honsell szellemes példája szerint, ha valaki ma az állatkereskedésben tengeri malacot vásárol, árát akár két évig bármikor visszaadhatja, ha valamilyen hibát észlel.²¹⁴ A különbségeket

²⁰⁴ Zimmermann: i.m. 328. o.

²⁰⁵ Uo. 328. o.

²⁰⁶ BGB 196. §

²⁰⁷ BGB 197 és 199. §

²⁰⁸ BGB 438. §

²⁰⁹ BGB 437. § (3) bek.

²¹⁰ OR 208. cikk. (2) bek.

²¹¹ BGB 197. § (1) bek.

²¹² BGB 199. §

²¹³ Honsell: FS 10. o.

²¹⁴ Uo. 10. o.

nem ismerő egységes határidő²¹⁵ nem felel meg minden ingó dolog természetének. A jogalkotó eltévesztette a *ratio legis*, amelynek nem a jogbiztonság és a bizonyítási nehézségek²¹⁶ egyéb elévüléseknél mérvadó kánonjához, hanem az egyes dolgok természetéhez kellene igazodnia.

Honsell szerint a jogbiztonság nem szenvedne csorbát, ha három különböző határidőt (hat hónap, egy illetve két év) vezetnének be a különféle élettartamú élelmiszereknek és egyéb rövid- vagy hosszú élettartamú áruknak megfelelően.²¹⁷

VI. 3. A határidők egymáshoz való viszonya a magyar jogban. A magyar magánjogban az általános elévülési idő öt év. Ez mindazon követelésekre irányadó, amelyekre a törvény külön elévülési időt nem állapít meg.²¹⁸ Ezen kívül számos lényeges kivétel van, amelyek a szabályozást meglehetősen fellazítják. Az időintervallum hatvan naptól (állat adásvételével kapcsolatos kellékszavatossági igények) egészen húsz évig²¹⁹ terjedhet (a bűncselekménnyel okozott kár esetén a követelés öt éven túl sem évül el mindaddig, amíg a bűncselekmény büntetethetősége el nem évül²²⁰).

Az elévülésre vonatkozó szabályok általában kógensek, azonban e szigor klauzikál, hiszen csak felfelé érvényesül, a felek ugyanis rövidebb elévülési határidőben, írásban megállapodhatnak.²²¹

A hat hónapos elévülési, illetve az egy és három éves jogvesztő határidő, valamint a fogyasztói szerződésekre irányadó két év az elévülés általános öt évéhez viszonyítva, különösen, hogy az eladó kötelezettsége bizonyos extrém esetekben csaknem négy évig fennállhat, meglehetősen aránytalannak tűnik.

A Szakértői Javaslat fenntartja az elévülés általános öt évét, illetve annak diszpozitív természetét.²²² A javallt szabályozás egységesebb lenne az által, hogy nyugvás esetén egyrészt konkrétan meghatározza a jogvesztő határidőt, valamint, hogy kiveszi a szavatossági igényekre vonatkozó határidőrendszer rezsimjét az elévülés általános határidejének hatóköréből,²²³ megerősítve ezzel a fennálló bírósági gyakorlatot.

VII. Összegzés

A fentieket összegezve megállapítható, hogy a vizsgált tényezők külön-külön, de egymásra hatásukban jelentős eltéréseket eredményeznek az első pillantásra egységes hosszúságúnak tűnő hat hónapos igényérvényesítési határidőket tekintve.

²¹⁵ Uo. 11. o.

²¹⁶ Uo. 11. o.

²¹⁷ Uo. 11. o.

²¹⁸ Ptk. 324. § (1) bek.

²¹⁹ Vagy akár tovább, például háborús és emberiség elleni bűntettek esetében, amelyek büntetethetősége nem évül el. Ld. az 1978. évi IV. törvény (Btk.) 33. § (2) bekezdésének a és b pontjait.

²²⁰ Ptk. 360. § (4) bek.

²²¹ Ptk. 325. § (2) bek.

²²² Vékás: *Szakértői Javaslat* 740. o.

²²³ Vékás: *Szakértői Javaslat* 831. o.

Kitűnő példa ez arra, hogy a közös jogintézményeket csak rendszertani, sőt társadalmi beágyazottságukban²²⁴ illetve az időtényező figyelembevételével (*zeitbezogene Relativität*)²²⁵ szabad értelmezni és összehasonlítani.

Ami a hat hónap „matuzsálemi” életét illeti, valószínűsíthető, hogy az időtartam az *aedilis edictum* jelentős újításainak szárnyvizén került be a *ius communé*be és a modern kodifikációkba. Mindmáig ható újítás volt például az objektív felelősség, a fizikai hibák taxatív rögzítése, valamint az a tény, hogy a jogosult nem perelhetett a teljes kárra (*quod interest*).²²⁶ Az *aedilis* szabályozás ezeknek köszönhetően rendkívül kiegyensúlyozottnak és időtállóknak bizonyult. Iustinianus idejében, amikor már mind az *aedilis curulis* intézménye, mind az általa proponált igények (hiszen nem volt már releváns különbség az *actio empti* illetve a *redhibitoria* és *quantum minoris actio* között)²²⁷ feleslegessé váltak, e szabályok életben maradtak, sőt hatókörüket ki is terjesztették.²²⁸

Egyetlen karakterisztikus különbség maradt csupán: az *actio redhibitoria* és *quantum minoris* határidejére vonatkozó hat hónapnak illetőleg egy évnek az *actio empti* pedig az általános elévülési határidőnek (harminc évnek) volt alárendelve.²²⁹ Minél inkább összemosódtak a különféle rendszertani helyen elhelyezkedő jogsegélyek, annál tarthatatlanabbá vált ez az időbeli különbség.²³⁰

A BGB kodifikátorai sem tekintették igazán feladatuknak, hogy rendet teremtsenek a kialakult káoszban. Elfogadták egyrészt a préklasszikus és klasszikus római jogban csupán rabszolgákra és igásállatokra valamint piaci ügyletekre (mai kifejezéssel fogyasztói szerződésekre) vonatkozó igények minden áruajtára vonatkozó kiterjesztését. Tették azt annak ellenére, hogy az állatok adásvételére új szabályozást vezettek be.

Az elhibázott német jogalkotói döntést a jogtudomány egyre élesebbé kritizálta, a joggyakorlat pedig *corrigendi gratia*²³¹ igyekezett módosítani a normát.

Nem állítható teljes bizonyossággal, hogy a modern német és magyar jogrendszerben bekövetkezett változások megnyugtatóan rendezték volna a problémát. Az Európai Unió irányelv egységesítési szándéka nyilvánvalóan megghiúsult az egyes országok törvényalkotási autonómiáján. A tételezett új határidő, a két év továbbra

²²⁴ Reimann: i.m. 675. o.

²²⁵ Zweigert – Kötz: i.m. 10. o.

²²⁶ Mindezen újítások olyan életképesek voltak, hogy bekerülhettek a modern törvénykönyvekbe. Ld. Ernst Rabel: *Grundzüge des römischen Privatrechts*, Basel, Schwabe, 1955, 109. o.

²²⁷ A későbbiekben Accursius is igen nehézkesen határolta el a két keresetet *Glossa ordinarijában*: „Non hic differentiam inter actionem quanto minoris, civilem et praetoriam, nam in civili agitur, quanto minoris esset empturus, si scisset, ut hic [sc.: D. 19, 1, 13pr.]. Sed in praetoria quanto minoris valuit tempore contractus propter vitium: ut infra [D. 21, 1, 31, 5].” Ld. Gl. Essem empturus ad D. 19, 1, 13 pr. Idézi Zimmermann: i.m. 323. o.

²²⁸ „Labeo scribit edictum aedilium curulium de venditionibus rerum esse tam earum quae soli sint quam earum quae mobiles aut se moventes.” D. 21, 1, 1 pr

²²⁹ Ez a C. 7, 39, 3, 1 fragmentumon alapul: „triginta annorum iugi silentio”.

²³⁰ Samuel Stryk az *aedilis* jogsegélyeket az *actiones temporales* státuszából *actiones perpetuae*-vé minősítette volna át. Ld. Samuel Stryk: *Usus modernus pandectarum*, XXI, I, 52. §. Idézi Zimmermann: i.m. 324. o. Mások ezt a megoldást abszurdnak tartották. Ld. Hugo Donellus: *Opera Omnia*, X, 1327. o. Idézi Zimmermann: i.m. 324-325. o.

²³¹ D. 1, 1, 7, 1

sem ad kielégítő választ a felvetett problémákra, sem önmagában, sem pedig a többi meghatározó jelentőségű határidőhöz való rendszertani viszonyában.

Az új *de lege lata* helyzetben – főképp Németországban – a jogalkalmazásnak valószínűleg újra ki kell alakítania mindazokat a technikákat, amelyeket egyszer már adoptált a szintén tarthatatlan régi szabályozás keretei között.

De lege ferenda helyes lenne a német jogrendben is a határidők áruajtákhöz viszonyított differenciálása, és a különféle anyagi jogi határidők harmonizálása. A helyzet a magyar jogrendben is, más okokból ugyan, de hasonlóan bonyolult. A magyar jog a kellékszavatossági igények érvényesítése körében elévülési (relatív) és jogvesztő (abszolút) határidőkkel operál. A hazai jogalkotó elkerülte azt a hibát, amelyet német pandantja elkövetett, és a fogyasztói szerződésekre ajánlott két éves határidőt nem tette meg a rejtett hibákért való felelősség alaptartamává. Ráadásul a határidőket életszerűen, az egyes áruajták konkrét tulajdonságaihoz igazodva állapította meg.

A már évezredek óta életképes hat hónap a magyar Ptk.-ban²³² egyelőre tovább folytathatja „sikertörténetét”, sőt, kiindulási alapot képez a különböző hosszúságú kellékszavatossági határidők kavalkádjában.²³³ Hatása mégis kevésbé érezhető, hiszen a magyar szabályozás a kétféle határidőnek, a speciális időtartamoknak, a fogyasztói szerződések eltérő szabályainak, illetve a nyugvás és félbeszakadás módosító hatásának következtében rendkívül bonyolult.

A Szakértői Javaslat hazánkban is véget vetne a hat hónap konzervatív és irracionális dominanciájának. A tartósság követelménye alapján, nemzetközi kötelezettségeink figyelembevételével mellett koherens módon rendezné a határidőrendszer problémás kérdéseit. Fontos feltétel a javaslat hatékonysága szempontjából, hogy a különféle áruajtákra jogszabályban előírt kötelező alkalmassági idők a jövőben jobban igazodjanak a dolgok valós élettartamához.²³⁴ Ez tudatos jogalkotói politikát követel meg.

A kellékszavatossági igényérvényesítési határidők vizsgálatakor a jogtörténet, a jogi dogmatika és a normatív jog hármasságának lehetünk szemtanúi. A hat hónapos szabály története példa Hermész, Klió és Themisz mára végleg megbomlott kapcsolatára: a modern jogalkotók a *subtilitas intelligendit* (a megértést) és a *subtilitas explicandit* (a magyarázatot) félretéve csupán a *subtilitas applicandit* (az alkalmazásra) helyezték a hangsúlyt, megbontva ezzel a jogi hermeneutika hármasságát.²³⁵

²³² Ptk. 308. § (1) bek.

²³³ Petrik: i. m. 59. és 68. o.

²³⁴ Vékás: *Szakértői Javaslat* 831. o.

²³⁵ Hans-Georg Gadamer: *Igazság és módszer. Egy filozófiai hermeneutika vázlatja*, Budapest, 1984, 218. o. Idézi Szájer: i.m. 53. o.